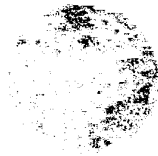

87295

U.S. Department of Justice 87295
National Institute of Justice

This document has been reproduced exactly as received from the person or organization originating it. Points of view or opinions stated in this document are those of the authors and do not necessarily represent the official position or policies of the National Institute of Justice.

Permission to reproduce this copyrighted material has been granted by

Surveillance Project And
Misdemeanor Prevention

to the National Criminal Justice Reference Service (NCJRS).

Further reproduction outside of the NCJRS system requires permission of the copyright owner.

drs. E.G.M. Nuijten-Edelbroek

Deze reeks omvat de rapporten van door het WODC verricht onderzoek. Opname in de reeks betekent niet dat de inhoud van de rapporten het standpunt van de Minister van Justitie weergeeft.

W

wetenschappelijk

C

onderzoek- en

D

documentatie

C

centrum

Projectsurveillance en voorkoming misdrijven in Hoogeveen

Een onderzoek naar de effecten op de
criminaliteitsontwikkeling

NCJRS

AUG 4 1982

ACQUISITIONS

Ministerie van Justitie

1982

Sts

Staatsuitgeverij
's-Gravenhage

30

VOORWOORD

Het Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum van het Ministerie van Justitie verricht de evaluatie van een aantal politie-experimenten die zijn opgezet met het doel te komen tot een betere bestrijding van de (kleine) criminaliteit. Deze evaluaties hebben hun beperkingen. Niet alleen zijn er verschillende criteria denkbaar aan de hand waarvan de effectiviteit van deze politie-experimenten kan worden afgemeten doch ook zijn er nog geen instrumenten ontwikkeld om in termen van efficiency een kosten-baten analyse te kunnen geven van de ene methode ten opzichte van andere methoden. Desondanks geven ze een indruk van een aantal effecten dat kan optreden. Dit rapport bevat de resultaten van een experiment dat in 1980 is uitgevoerd binnen het politiekorps van de gemeente Hogeveen. Vooruitlopend op deze resultaten heeft het experiment in 1981 een vervolg gekregen waarover te zijner tijd gerapporteerd zal worden. Op deze plaats past een woord van bijzondere dank aan alle leden van het politiekorps te Hogeveen. Het korps heeft het aangedurfd een experiment te starten. Men is daarbij niet teruggeschrokken voor het risico van kritiek van derden dat men loopt door zich bloot te stellen aan een evaluatie en heeft bereidwillig medewerking verleend aan het onderzoek. Daarnaast willen we J.B. ter Horst en J. Overwater, onderzoekassistenten bij het WODC, bedanken voor hun bijdrage bij het verzamelen van de onderzoekgegevens. De laatste heeft tevens een bijdrage geleverd aan dit rapport (hoofdstuk 11). Ook willen we mw. T.C. Rimmelzwaal en D. Kluit bedanken voor hun hulp bij de verwerking van de onderzoekgegevens en P.Y. Harper-Kooper voor de uitstekende verzorging van het typewerk van het rapport.

INHOUDSOPGAVE

1	Achtergrond	1
1.1	Inleiding	1
1.2	Invulling van het experiment	3
1.3	Opzet van het rapport	4
2	Opzet van het experiment	7
2.1	Inleiding	7
2.2	Opzet van het onderzoek	8
2.3	De bevolkingsenquête	11
2.4	Response	12
2.5	Representativiteit	13
2.6	Een theoretisch model van de effecten	15
3	De experimentele activiteiten in 1980	19
3.1	Inleiding	19
3.2	Gerichte surveillances in 1980	19
3.3	Voorkoming Misdrijven in 1980	21
3.4	Balans van een jaar	24
4	Omvang van de criminaliteit	27
4.1	Inleiding	27
4.2	Het criminaliteitsniveau	28
4.3	Het aangiftegedrag	29
4.4	Gevoelens van onveiligheid	29
5	Preventiemaatregelen	35
5.1	Inleiding	35
5.2	Preventiemaatregelen	35
5.3	Preventie naar aanleiding van het experiment	38
6	Bereidheid de politie te waarschuwen	41
6.1	Inleiding	41
6.2	Verdacht uitziende situaties	41
7	Het politie-optreden	45
7.1	Inleiding	45
7.2	Contact met de politie	45
7.3	Algemeen oordeel over het politie-optreden	48
8	Het beeld van de politietaak	51
8.1	Inleiding	51

8.2	Inhoud van de taakuitoefening	51
8.3	Frequentie van taakuitoefening	52
9	Bekendheid met het experiment	55
9.1	Inleiding	55
9.2	Ambtenaar VM	55
9.3	Gerichte surveillances	56
9.4	Bekendheid experiment en persoonskenmerken	58
9.5	Bekendheid experiment en evaluatiecriteria	58
10	Geregistreerde criminaliteit	61
10.1	Inleiding	61
10.2	Criminaliteit volgens de CBS-registratie	62
10.3	Criminaliteit volgens de registratie van het bureau OPC	64
11	Ervaringen met voorkoming misdrijven	67
11.1	Inleiding	67
11.2	VM-contacten privedoelenden	68
11.3	VM-contacten inbraakpreventie winkel	69
11.4	VM-contacten inbraakpreventie kantoor	70
11.5	Slot	70
12	Samenvatting en slotbeschouwing	73
12.1	Inleiding	73
12.2	Het onderzoek	74
12.3	Resultaten van het onderzoek	75
12.3.1	Inhoud van het experiment	75
12.3.2	Effecten van het experiment	76
12.4	Evaluatie en discussie	80
	Noten en geraadpleegde literatuur	89

1 ACHTERGROND

1.1 Inleiding

Het probleem van de toenemende criminaliteit en dan vooral van de zogenoemde kleine criminaliteit heeft in 1978 de vergadering van Procureurs-Generaal -mede naar aanleiding van het eindrapport van de Werkgroep Verbaliseringsbeleid Misdrijven (1)- doen besluiten tot het uitvoeren van experimenten op het terrein van de opsporing en verbalisering. Het doel van deze experimenten is om te komen tot regionale of lokale richtlijnen voor een selectief opsporings- en verbaliseringsbeleid. Deze richtlijnen zouden mede op grond van de resultaten van de experimenten opgesteld moeten worden in het plaatselijke driehoeksoverleg tussen hoofdofficier van justitie, burgemeester en politiechef.

De experimenten worden gericht op de kleine criminaliteit, op misdrijven die ieder voor zich van betrekkelijk lichte aard zijn, maar die in een zo groot aantal worden gepleegd dat zij onder de bevolking niet alleen ernstige schade en overlast veroorzaken, maar ook tot gevoelens van onveiligheid kunnen leiden. Daarbij werd gedacht aan inbraak bij particulieren, zakkenrollerij, beroving op straat, vernieling, diefstal van en uit voertuigen.

De uiteindelijke beslissing om al dan niet aan een experiment mee te doen alsmede de beslissing over de vorm en inhoud van het experiment vindt plaats in het lokale driehoeksoverleg. Daar berust ook de evaluatie van het experiment.

Het Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum van het Ministerie van Justitie heeft de experimenten voorbereid en zorg gedragen voor de uitvoering van het evaluatie-onderzoek van deze experimenten. De gemeente Hoogeveen was als een van de experimenteergemeenten aangezocht. Het plaatselijke driehoeksoverleg heeft ingestemd met de deelname aan een experiment.

Invalshoek bij de experimenten was aanvankelijk de recherche. Nagegaan zou kunnen worden of door nieuwe wijzen van rechercheren of door intensivering van de op-

sporingsactiviteiten de effectiviteit van het politie-optreden zou worden vergroot.

Alvorens in Hoogeveen (en in de overige experimenteerge-meenten) een beslissing te kunnen nemen over vorm en inhoud van het experiment heeft het WODC zich georiënteerd op de resultaten van experimenten die elders (in het bijzonder in de Verenigde Staten) reeds waren gedaan. Deze oriëntatie bracht een verruiming van de aanvankelijk voorgestelde mogelijkheden met betrekking tot inhoud en vorm van de experimenten onder de aandacht. De eerste voorstellen bestonden uit experimenten waarbij door middel van bepaalde richtlijnen in opsporing en vervolging de criminaliteit beheerst dan wel binnen aanvaardbare grenzen teruggedrongen zou worden; met andere woorden een gericht opsporingsbeleid met een daarop afgestemd vervolgingsbeleid. De experimenten zouden in hoofdzaak worden gekenmerkt door een repressief en reactief optreden van de politie, in het bijzonder van de afdeling recherche binnen het korps.

Buitenlandse onderzoeken brachten het belang van technopreventie maar vooral ook van andere vormen van preventie naar voren. Preventie van criminaliteit zou volgens deze opvattingen kunnen worden bereikt door informele sociale controle en samenwerking tussen politie en bevolking. De politie zou mee moeten helpen aan het ondersteunen en/of uitbouwen van de informele sociale controle in een gemeenschap. In deze opvattingen zou bestrijding van criminaliteit niet langer uitsluitend van de recherche moeten zijn, maar het werkkterrein van het gehele politiekorps.

Op een drietal punten heeft dit geleid tot een verruiming van de experimenten zoals deze kunnen worden gehouden (2):

1. Naast experimenten waarin een reactieve benadering van het criminaliteitsvraagstuk voorop staat, experimenten waarin de preventie van criminaliteit aandacht krijgt;
2. Naast een case-gerichte aanpak een probleem-gerichte aanpak, waarin wordt gezocht naar oorzaken en oplossingen van het criminaliteitsvraagstuk in samenwerking met het lokale bestuur, lokale instanties of de bevolking;
3. Niet alleen het verstrekken van voorlichting over misdaadvorming in de zin van technopreventieve maatregelen, maar ook het werken aan andere vormen van preventie, zoals het ondernemen van activiteiten ter vergroting van de informele controle.

In de besprekingen tussen het plaatselijk driehoeksoverleg te Hoogeveen en het WODC over de vormgeving en de in-

houd van het experiment zijn door het WODC deze elementen naar voren gebracht.

In aansluiting op de experimenten in het buitenland werd voorrang gegeven aan een experiment, te houden door de politie. Teneinde te voorkomen dat in het experiment teveel veranderingen tegelijkertijd zouden worden geïntroduceerd, is vooralsnog besloten tot een passieve (dat wil zeggen ten opzichte van de periode voorafgaande aan het experiment niet veranderde) rol van het O.M. Wanneer ook het O.M. haar vervolgingsbeleid zou veranderen, zou het niet mogelijk zijn vast te stellen welke de effecten van het veranderde politie-optreden en welke de effecten waren van het veranderde vervolgingsbeleid. Na een afweging van de mogelijkheden en middelen besloot het driehoeksoverleg tot een experiment gedurende het jaar 1980, bestaande uit gerichte projectsurveillances en diverse activiteiten op het gebied van de voorkoming van misdrijven. De misdrijven die in het experiment centraal staan en extra aandacht zullen krijgen zijn inbraak, vernieling en diefstal.

1.2 Invulling van het experiment

Reeds enkele jaren werkt de gemeentepolitie te Hoogeveen met het concept van de projectsurveillance. Wanneer bepaalde voorvallen door de grote frequentie waarin ze optreden aanleiding geven tot extra aandacht van de zijde van de politie, wordt hiervoor een projectsurveillance opgezet. De surveillerende agenten krijgen dan opdracht om op bepaalde plaatsen en op bepaalde tijden extra op dit soort voorvallen te letten en zo nodig te verbaliseren. Voorafgaand vindt een instructie plaats door het bureau Organisatie Planning en Communicatie (OPC;3) waarin wordt aangegeven wat de aanleiding en het doel van de projectsurveillance is alsmede de plaats en de tijd van optreden, de strafrechtelijke mogelijkheden en de middelen waarmee zal worden gewerkt. Het bevat dus naast preventieve ook repressieve aspecten.

In het verleden waren deze projectsurveillances vooral uitgevoerd op verkeersaangelegenheden. De voorkeur ging uit naar een experiment waarin kon worden voortgebouwd op de ervaring die men hiermee reeds had. Men achtte het zeer wel mogelijk deze surveillances ook uit te voeren voor de misdrijven die in het experiment extra aandacht zullen krijgen. De tijdstippen, dagen en plaatsen van projectsurveillances zouden dan kunnen worden gericht op de tijden, dagen en plaatsen waarop de misdrijven volgens de gegevens van het bureau OPC blijken gepleegd te worden. Gekozen is voor een flexibele opzet door, voor zover dit mogelijk is, de projectsurveillances in vorm en tijd afhankelijk te stellen van plaats of tijdstip van delictpleging. De ene keer zal bv. te voet in uniform of in burger worden gesurveilleerd gedurende een langere

tijd, de andere keer bv. per auto, gedurende een korte tijd.

Naast deze gerichte projectsurveillances met repressieve en preventieve elementen -die op zich voor het politiekorps geen werkelijke veranderingen vormden- gingen de gedachten uit naar andere, preventieve, activiteiten. Dit heeft geresulteerd in de instelling van een ambtenaar Voorkoming Misdrijven, die is vrijgemaakt uit de "normale" dienst van het politiekorps. Ten tijde van het experiment is er dus geen extra mankracht ingezet door uitbreiding van het politiekorps. De taak van de ambtenaar Voorkoming Misdrijven is om "misdaadbevorderende situaties en gedragingen te signaleren, te bestrijden en te voorkomen, alsmede de belanghebbenden voor te lichten en te stimuleren terzake van door hen te nemen maatregelen om het plegen van strafbare feiten te voorkomen of te bemoeilijken en om zichzelf tegen de directe gevolgen van zodanige feiten te beschermen" (4).

Op grond van de gegevens over de geregistreeerde criminaliteit in voorgaande jaren is in het driehoeks-overleg in Hoogeveen gekozen voor inbraak, diefstal en vernieling als misdrijven die in het experiment extra aandacht krijgen. Bij deze beslissing is ruimte gelaten voor bijsturing op grond van de criminaliteitsontwikkeling en van de resultaten van een onderzoek onder de bevolking.

Wel is rekening gehouden met het feit dat het om delicten moet gaan die via preventie kunnen worden aangepakt, en zich ook voor projectsurveillances lenen. Dat wil zeggen dat moet kunnen worden vastgelegd waar de delicten zich voordoen, dat de delicten voor de politie zichtbaar moeten zijn (dus niet al te zeer in de privésfeer of binnenshuis), dat op de al dan niet delictpleging invloed kan worden uitgeoefend en dat er verwachtingen bestaan over de plaats van toekomstige delictplegingen. De surveillances zullen vooral gericht worden op vernieling. De activiteiten van de ambtenaar Voorkoming Misdrijven zullen op alle drie delicten betrekking hebben, doch ook andere delicten die een systematische aanpak vragen zullen de aandacht krijgen.

1.3 Opzet van het rapport

De opzet van het rapport is als volgt.

Hoofdstuk 2 geeft een overzicht van de opzet van het experiment, van de doelstellingen en van de indicatoren waaraan de realisatie van de doelstellingen wordt bepaald. Ook wordt de opzet van het onderzoek besproken. In hoofdstuk 3 wordt aangegeven welke experimentele activiteiten in 1980 door de politie te Hoogeveen ter hand zijn genomen. In hoofdstuk 4 wordt ingegaan op de omvang van de criminaliteit in 1978 en 1980 zoals deze uit de

bevolkingsenquetes naar voren komt voor de delicten fietsendiefstal, diefstal van en uit de auto, inbraak en vernieling. Daarbij wordt tevens gelet op de mate waarin men daarvan aangifte heeft gedaan bij de politie. Een andere maat voor de criminaliteit is de beleving daarvan. Ook daarover worden gegevens gepresenteerd.

Hoofdstuk 5 bevat de gegevens over de mate waarin de bevolking preventiemaatregelen neemt ter voorkoming van diefstal van fiets, van of uit de auto of van inbraak. Ook wordt nagegaan of er een toename is van de preventiebereidheid tengevolge van de bekendheid met het experiment.

De bereidheid van de bevolking om de politie in te schakelen bij verdacht uitziende situaties kan een belangrijke hulp zijn voor de politie. In hoofdstuk 6 worden de resultaten gegeven. Ook wordt ingegaan op de samenhang met persoonskenmerken.

Hoofdstuk 7 bevat de onderzoekgegevens over de aard van het contact tussen de bevolking en politie en de wijze waarop men het politie-optreden daarbij heeft gewaardeerd.

In hoofdstuk 8 wordt aandacht besteed aan de opvattingen van de bevolking over de inhoud van de politietoek in het algemeen en over de mate waarin de politie in Hoogeveen hiermee bezig is.

Hoofdstuk 9 bevat de onderzoekgegevens op de vraag of men bekend was met het politie-experiment; zowel met de ambtenaar VM als met het feit dat het gehele korps meer aandacht heeft besteed aan de bestrijding van bepaalde vormen van criminaliteit. Tevens wordt nagegaan of de bekendheid samenhangt met persoonskenmerken.

In elk van deze hoofdstukken worden de cijfers gepresenteerd uit de twee bevolkingsenquetes die in 1979 en in 1981 gehouden zijn, teneinde te kunnen vaststellen of zich verschuivingen hebben voorgedaan.

In hoofdstuk 10 worden de cijfers gepresenteerd van de ontwikkeling van de geregistreeerde criminaliteit in de gemeente Hoogeveen in de periode 1977-1980.

Hoofdstuk 11 bevat een verslag van de interviews die gevoerd zijn met personen die vrij intensief contact hebben gehad met de ambtenaar VM, veelal vanwege de aanvraag van een beveiligingsadvies. Hoofdstuk 12 geeft tenslotte een afsluitende voorlopige evaluatie van een jaar politie-experiment in Hoogeveen aan de hand van de onderscheiden evaluatiecriteria en doelstellingen.

2 OPZET VAN HET EXPERIMENT

2.1 Inleiding

Het doel van de politie-experimenten is om met behulp van bepaalde maatregelen te komen tot een betere bestrijding van de kleine criminaliteit. Het onderzoek dat door het WODC verricht wordt dient ertoe om na te gaan wat de effecten van deze maatregelen zijn geweest.

Het onderzoekplan van deze politie-experimenten bevat een toelichting op de methodologie (2). Daarin is uitvoerig aangegeven dat de politie-experimenten afwijken van de opzet van een laboratoriumexperiment. Volstaan wordt op deze plaats met een korte opsomming van de belangrijkste kenmerken van de politie-experimenten.

1. De politie-experimenten zijn veldexperimenten; dat wil zeggen binnen de bestaande sociale situatie (het politiekorps alsmede de sociale omgeving) worden veranderingen geïntroduceerd en op hun effecten onderzocht.
2. In een veldexperiment is het moeilijker om waargenomen effecten toe te schrijven aan de geïntroduceerde veranderingen door de beperktere mogelijkheden die de onderzoeker heeft om de onderzoeksituatie vast te leggen en alle relevant geachte factoren te controleren of te manipuleren. Wanneer een politiekorps wordt gevraagd gedurende een bepaalde periode een nieuwe methode van werken toe te passen, brengt dit ongetwijfeld met zich mee dat binnen het korps wijzigingen in de organisatie moeten worden aangebracht; deze zouden onderdeel kunnen uitmaken van het experiment. Daarnaast kunnen zich wijzigingen in de dagelijkse gang van zaken voordoen die voor de onderzoeker minder zichtbaar zijn of waarover hij geen controlemogelijkheden heeft.
3. Bij de politie is gekozen voor de introductie van meer nieuwe politie-activiteiten tegelijkertijd in plaats van een activiteit, mede op grond van uitkomsten van onderzoek in het buitenland. Aan een

dergelijke keuze zijn nadelen verbonden. Het is niet mogelijk precies na te gaan wat het relatieve effect van de ene activiteit is geweest ten opzichte van de andere activiteiten.

4. De omvang van de criminaliteit zoals deze bij de politie en bij het CBS is geregistreerd, geeft een onvolledig beeld van de feitelijke omvang van de criminaliteit, vooral ten aanzien van de kleine criminaliteit (5). Daarom zullen zowel over de geregistreerde als over de feitelijke criminaliteit gegevens verzameld worden. Daarnaast zullen ook andere gegevens in het onderzoek betrokken worden.

2.2 Opzet van het onderzoek

Er zijn verschillende experimentele onderzoekdesigns denkbaar. Er kan bv. worden gekozen voor het wel of niet hanteren van een controlegroep (gemeente) waar geen experimentele activiteiten plaatsvinden doch waar ter vergelijking met de experimentele groep (gemeente) eveneens gegevens op de relevant geachte kenmerken worden verzameld.

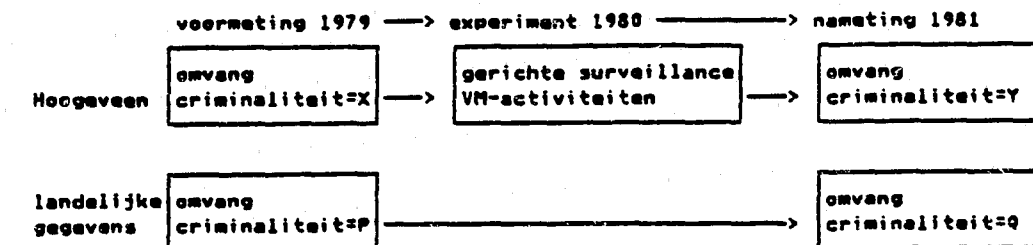
Een andere keuze die kan worden gemaakt is het aantal keer dat gegevens worden verzameld; alleen na afloop van de experimentele activiteiten of ook vooraf.

In de politie-experimenten is als onderzoekopzet gekozen voor een meting op twee tijdstippen, dus zowel voor als na de experimentele activiteiten en voor een vergelijking tussen de experimentele gemeente en een controlegemeente. Voor Hoogeveen bleek het niet mogelijk een gemeente te vinden die op een aantal relevant geachte kenmerken te vergelijken was met Hoogeveen (vanwege o.a. geografische en demografische verschillen, verschillen in criminaliteitsniveau en in criminaliteitspatroon). Als alternatief voor een controlegemeente worden op een aantal punten de resultaten van het Hoogeveense experiment vergeleken met de resultaten uit de landelijke slachtofferenquete die reeds enkele jaren door het WODC - en sedert 1981 ook door het CBS - wordt gehouden onder een representatieve steekproef van de Nederlandse bevolking van 16 jaar en ouder.

In schema 2.1 is aangegeven hoe de effecten van de experimentele activiteiten in Hoogeveen worden bepaald; nl. door op twee tijdstippen de omvang van de criminaliteit in de experimentele gemeente te vergelijken met de omvang van de criminaliteit in de controlegemeenten (uit de landelijke enquête). In formule: het verschil (X-Y) wordt vergeleken met het verschil (P-Q). De waarden X, Y, P en Q worden gegeven door de criteria waaraan de effecten van de nieuwe politie-activiteiten worden

afgemeten. Met andere woorden: door de wijze waarop de doelstelling -bestrijding van kleine criminaliteit- wordt geoperationaliseerd.

Schema 2.1

Doelstelling van de experimentele activiteiten is te komen tot een betere bestrijding (een daling) van de criminaliteit. Of deze doelstelling wordt bereikt hangt mede af van de keuze van de indicatoren. De omvang van de criminaliteit kan objectief gezien worden afgemeten aan het aantal strafbare feiten dat gepleegd is; en subjectief aan de mate waarin men als burger het gevoel heeft de kans te lopen om het slachtoffer te worden of de mate waarin men zich niet veilig voelt in zijn directe woonomgeving. Beide aspecten van criminaliteit zijn in Hoogeveen in de operationalisering betrokken. Het risico dat men loopt om het slachtoffer te worden wordt bovendien nog weer bepaald door de mate waarin men preventieve maatregelen neemt. Het aantal ophelderingen van misdrijven ofwel het ophelderingspercentage is niet als evaluatiecriterium in het onderzoek betrokken. Vooralsnog kan niet verwacht worden dat een op preventie van criminaliteit gerichte aanpak een directe invloed heeft op de repressieve aanpak; en dat een eventuele toename van het aantal of het percentage ophelderingen voortvloeit uit de extra surveillances of de VM-activiteiten. Daarnaast is in het lokale driehoeksoverleg aan de verbetering van de relatie tussen politie en bevolking als lange-termijn-doelstelling van het experiment een belangrijke waarde toegekend. Ook daarvoor zijn in het onderzoek indicatoren opgenomen. Deze zijn tweerlei. Aan de ene kant betreft het de bereidheid van de bevolking om de hulp van de politie in te roepen door aangifte te doen van een strafbaar feit waarvan men het slachtoffer is geworden, of de bereidheid om verdacht uitziende situaties te melden aan de politie. En anderzijds is gekozen voor het oordeel van de bevolking over het politie-optreden.

Indicatoren van bovengenoemde doelstellingen zijn derhalve:

1. de mate waarin de bevolking het slachtoffer wordt van een strafbaar feit, vooral van inbraak, vernieling en diefstal;
2. de kans die de bevolking denkt te lopen om het slachtoffer te worden van een strafbaar feit;
3. de omvang van de strafbare feiten die ter kennis zijn gekomen van de Hoogeveense politie;
4. de mate waarin de bevolking preventiemaatregelen neemt om te voorkomen dat men het slachtoffer wordt, en de mate waarin men in het geval dat men het slachtoffer was geworden deze preventiemaatregelen getroffen had;
5. de mate waarin de bevolking met het onderwerp criminaliteit bezig is door erover te praten of eraan te denken;
6. de gevoelens van onveiligheid en onrust die men in zijn eigen woonomgeving heeft;
7. de mate waarin men, ingeval van een delict waarvan zelf het slachtoffer, aangifte doet bij de politie;
8. de mate waarin men ingeval van verdacht uitziende situaties of potentieel strafbare feiten de hulp van de politie inroept;
9. het oordeel over de aard en de wijze van taakuitoefening door de Hoogeveense politie;
10. de eigen ervaringen met het optreden van de Hoogeveense politie.

De gegevens over deze tien indicatoren zijn ontleend aan steekproefonderzoek onder de bevolking (nr. 1, 2 en 4 t/m 10) en aan de politiestatistieken (nr. 3). Het gekozen onderzoekdesign (schema 2.1) impliceert een vergelijking van deze gegevens op twee (of meer) tijdstippen.

Voorafgaande aan het experimentele jaar is daarom in 1979 een bevolkingsenquête gehouden en dit is in 1981 herhaald. De gegevens uit de politiestatistieken zijn in de loop van 1979 en 1980 verzameld.

In de bevolkingsenquête zijn naast de vragen over bovenstaande indicatoren ook vragen opgenomen over problemen binnen de gemeente en/of de eigen woonwijk waaraan de politie meer aandacht zou moeten besteden. Bovendien zijn enkele vragen gesteld over persoonskenmerken zoals leeftijd, sexe, beroep en woonsituatie. In de vragenlijst die in 1981 bij de tweede enquetering is gebruikt zijn tevens enkele vragen gesteld over de bekendheid met het

politie-experiment en over het oordeel over dit experiment.

2.3 De bevolkingsenquête

De bevolking van Hoogeveen is telefonisch benaderd. Bij deze keuze hebben enkele overwegingen meegespeeld. Niet alleen in Hoogeveen doch ook in andere gemeenten verspreid over het land zouden politie-experimenten gehouden moeten worden. In de afweging van de voor- en nadelen van een mondeling interview of een schriftelijke enquête werd gekozen voor een mondeling interview, vooral vanwege de aard van het onderwerp. Bij een mondeling face-to-face interview zouden de interviewkosten aanzienlijk hoog kunnen worden (reistijd van de interviewers, tijd gaat verloren vanwege het wachten of het niet doorgaan van een afspraak). Als alternatief voor het face-to-face interview kwam de telefonische benadering naar voren. Het telefonische interview is in Nederland een nog niet veel gebruikte methode voor het verzamelen van onderzoekgegevens, deels door onbekendheid en deels door veronderstelde nadelen van deze methode.

Nadelen van de telefonische enquête zouden zijn:

- persoonlijke vragen en vragen over controversiële onderwerpen zijn uitgesloten;
- er is geen persoonlijk contact tussen ondervraagde en interviewer: uit reacties van ondervraagden kan vaak blijken of bepaalde vragen niet begrepen zijn of irritaties opwekken; bij een telefonisch gesprek is dit niet goed mogelijk;
- er zijn alleen korte gesprekken mogelijk;
- een steekproef kan nooit representatief zijn omdat niet iedereen in het bezit is van een telefoon;

Daarnaast biedt de telefonische methode van interviewen ook voordelen:

- de kosten zijn lager door een besparing in reistijd en/of verloren tijd;
- er zijn minder interviewers nodig;
- er kan altijd een supervisor aanwezig zijn bij het interview die kan meeluisteren en zo nodig problemen direct kan oplossen;
- het is mogelijk zeer snel vervolginterviews te doen.

Veldman bespreekt in een artikel de voor- en nadelen van het telefonisch enqueteren aan de hand van onderzoeker-ervaringen (6). Gebleken is dat de nadelen van het telefonisch interviewen niet zo groot zijn als men verwachtte. Uit onderzoek kwam naar voren dat er geen verschillen waren in uitkomsten van telefonisch of mondeling onderzoek. Wel waren er bij telefonisch onderzoek wat meer neutrale of "weet-niet" antwoorden.

De functie van de telefoon is de afgelopen jaren sterk gewijzigd. Telefoon is 'gewoon' geworden en algemeen geaccepteerd, en geeft door het ontbreken van visueel contact een zekere anonimiteit. Persoonlijke en controversiële onderwerpen bleken succesvol via telefonische enquêtes te kunnen worden onderzocht. Het ontbreken van visueel contact kan worden opgevangen door speciale aandacht te besteden aan de constructie van de vragen en door de interviewers te trainen in het opvangen van gespreksstiltes (bv. omdat een antwoord moet worden genoteerd). Ten aanzien van de lengte van het gesprek zijn er positieve ervaringen met interviews van een half uur tot minstens drie kwartier. Volgens Veldman is de duur van het gesprek echter -evenals bij mondelinge interviews- vooral ook afhankelijk van de mate waarin men erin slaagt de interesse van de respondent te behouden. Met betrekking tot de representativiteit laten volgens Veldman recente gegevens over het telefoonbezit zien dat in Nederland in het voorjaar van 1980 82% van de huishoudens een telefoonaansluiting had. Geringe verschillen doen zich daarbij voor naar leeftijd, sociale klasse en urbanisatiegraad; bij eenpersoonshuishoudens, jongere gezinnen, lagere sociale klassen en gezinnen op het platteland is het telefoonbezit wat lager. Het trekken van een steekproef is op zich vrij gemakkelijk omdat de telefoongidsen een uitstekend middel vormen. Wel moet bedacht worden dat ca. 3%-4% aansluitingen met een geheim nummer daar niet in staan vermeld.

2.4 Response

Een opgave van de PTT (district Zwolle) wees uit dat eind 1978 in het telefoongebied van de gemeente Hoogeveen 84% van de huishoudens een telefoonaansluiting had, waaronder 4% geheime nummers. Aan de hand van de meest recente telefoongids is in 1979 en 1981 een random steekproef getrokken. Zakenadressen zijn daarbij buiten beschouwing gelaten. Alle aldus geselecteerde adressen zijn aangeschreven met de aankondiging dat ze mogelijk benaderd zouden worden voor deelname aan een telefonisch interview. Kort na deze aankondiging hebben de gesprekken plaatsgevonden, alleen met personen van 16 jaar en ouder. De response was in 1979 gelijk aan 55% en in 1981 66%. De non-response zat vooral in de onbereikbaarheid van de personen, ook na herhaalde pogingen (overdag en 's

avonds). Van de telefonische contacten die wel tot stand kwamen waren er in 1979 21% weigeringen en in 1981 27%. Op zich ligt dit zeker niet hoger dan in mondelinge face-to-face interviews.

De duur van het gesprek liep nogal uiteen en varieerde van een half uur tot een uur of langer. Dat hing samen met het feit of bepaalde vragen van toepassing waren, o.a. de vraag of men ooit het slachtoffer was geweest van een misdrijf of recentelijk contact had gehad met de politie.

Wanneer de ervaringen met het telefonisch enqueteren in Hoogeveen gerelateerd worden aan de mogelijke nadelen zoals vermeld in paragraaf 2.3, dan is daarvan weinig gebleken. Er was in Hoogeveen een hoge telefoondichtheid. De lange tot zeer lange gesprekken leverden geen problemen op; er behoeft geen gesprekken te worden afgebroken omdat de geïnterviewde vond dat het te lang ging duren. De introductie kan hierin een belangrijke bijdrage geleverd hebben.

De vragen over meer persoonlijke onderwerpen konden zonder moeilijkheden worden gesteld, ook bv. de vragen over het slachtofferschap, over de preventiemaatregelen in huis, over het optreden van de politie of over de werksituatie. De indruk bestond dat de afstand tussen interviewer en geïnterviewde (door middel van de telefoon) daarop juist een positieve invloed had.

De vraagformulering in de gestructureerde vragenlijst was kort gehouden om de kans te verkleinen dat een geïnterviewde de vraag niet zou begrijpen door de lengte ervan.

Het telefonisch interview is, gezien onze ervaringen in Hoogeveen, zeker een methode van dataverzameling die op grotere schaal zou kunnen worden gehanteerd.

2.5 Representativiteit

In het onderzoek is gekozen voor een telefonisch interview, mede op grond van de hoge telefoondichtheid in Hoogeveen. Het al dan niet hebben van telefoon heeft wat dat betreft de kans voor de bevolking om in het onderzoek te worden opgenomen waarschijnlijk niet al te veel beïnvloed. Deze kans kan wel op andere manier beïnvloed zijn, bv. doordat sommige mensen vaker van huis zijn dan anderen. Men kan daarbij denken aan mensen met een baan of aan schoolgaande jongeren. Geprobeerd is de invloed hiervan enigszins uit te schakelen door tijdens de interviewperiode per dag bij te houden hoe de leeftijdsopbouw was van de tot dan toe geïnterviewden ten opzichte van die van de totale bevolking van Hoogeveen. Op deze wijze kon het voorkomen dat een interview met oudere mensen, na een eerste telefonisch contact, toch niet werd afgenomen omdat deze categorie al voldoende of zelfs oververtegenwoordigd was. Ook werd bij het eerste con-

tact gevraagd naar de jongste aanwezige van 16 jaar of ouder. Voorts werden in de avonduren telefonische interviews afgenomen, in een aantal gevallen nadat eerst een afspraak was gemaakt.

Het is niet geheel gelukt een representatie van de leeftijdsopbouw van de Hoogeveense bevolking te krijgen. Dat was wel het geval wat sexe betreft (7).

Zowel in de enquête in 1979 als in 1981 zijn personen van 16 tot en met 24 jaar ondervertegenwoordigd. Een oververtegenwoordiging is er van personen van 40 tot en met 64 jaar; de oververtegenwoordiging van de andere leeftijdscategorieën is gering. De ondervertegenwoordiging van de jongste leeftijdscategorie geldt voor beide sexen, ook voor de oudste leeftijdscategorie.

De aard van de over- en ondervertegenwoordiging naar leeftijd is in beide enquêtes dezelfde. Bevestigd wordt de veronderstelling dat het leefpatroon van invloed kan zijn op de kans om in het onderzoek te worden opgenomen. De allerjongsten zullen vaker niet thuis zijn vanwege school, baan of vrijetijdsbesteding. Ook is de kans groot dat vooral overdag relatief meer vrouwen thuis getroffen worden van middelbare leeftijd (gezinsfase met opgroeiende kinderen). En 's avonds is de kans groter dat mannen met een baan in die leeftijdscategorie thuis worden getroffen.

De onder- en oververtegenwoordiging naar leeftijd heeft geen invloed te hebben op de onderzoekresultaten wanneer het gaat om het vaststellen van samenhangen tussen kenmerken in elke enquête afzonderlijk. Wel kan het zijn dat een verschil in een kenmerk tussen beide enquêtes hiermee samenhangt, vooral omdat de ondervertegenwoordiging van de allerjongsten in de tweede enquête nog iets groter is. Wanneer bv. blijkt dat de bereidheid om de hulp van de politie in te roepen na het experiment groter is dan voor het experiment, en wanneer tevens deze bereidheid vooral groot is onder oudere mensen, zal moeten worden nagegaan of deze geconstateerde toename ook per leeftijdscategorie geldt. In de analyse is derhalve gecontroleerd op de mogelijke invloed van de leeftijd van de respondenten op de resultaten.

Er waren geen gegevens bekend over de verdeling naar sociale klasse van de Hoogeveense bevolking. Representatie van de steekproeven op dit kenmerk kon niet worden nagegaan.

Bekaken is ook of de steekproeven redelijk verdeeld waren over de verschillende wijken. Dit blijkt in beide enquêtes het geval.

Over het geheel genomen kan worden geconstateerd dat alleen ten aanzien van de leeftijd van de respondenten moet worden rekening gehouden met het feit dat deze niet geheel overeenkomt met die van de bevolking.

Voor het overige zijn er geen aanwijzingen dat, voorzover daarover gegevens van de totale bevolking bekend waren,

afwijkingen zijn opgetreden. Niet voorbijgegaan mag echter worden aan het feit dat de Zuid-Molukse bevolking in Hoogeveen geringer vertegenwoordigd zal zijn door het bezit van relatief meer geheime telefoonnummers onder hen.

2.6 Een theoretisch model van de effecten

Ter afsluiting van dit hoofdstuk zullen enkele veronderstellingen over te verwachten effecten worden gegeven, en waar mogelijk gerelateerd aan de experimentele activiteiten.

In paragraaf 2.2 zijn drie doelstellingen van het politie-experiment in Hoogeveen onderscheiden:

1. een daling (relatief of absoluut) van het aantal strafbare feiten; vooral van vernieling, inbraak en diefstal;
2. een daling van gevoelens van onveiligheid en onrust bij de bevolking;
3. een betere relatie tussen politie en bevolking.

Instrumentele doelstellingen daarbij zijn o.a.:

4. het verhogen van de bereidheid van de bevolking om preventiemaatregelen te treffen;
5. het verhogen van de bereidheid om aangifte te doen van strafbare feiten waarvan men zelf het slachtoffer of van potentieel strafbare feiten is of verdachte situaties.

Middelen om deze doelstellingen te bereiken zijn de activiteiten van een ambtenaar VM en het uitvoeren van projectsurveillances, vooral gericht op preventie van vernieling (zie hoofdstuk 1).

Zoals in de onderzoekopzet van de politie-experimenten is aangegeven (2), is afgezien van een onderzoek waarin de effecten van elk der onderdelen afzonderlijk zouden kunnen worden gemeten. In het onderzoek in Hoogeveen is het dan ook niet mogelijk de specifieke bijdrage aan te geven van de activiteiten van de ambtenaar VM en van de gerichte surveillances in de mate waarin de doelstellingen zijn gerealiseerd. Enige differentiatie kan vanwege de aard van de surveillances wel worden aangebracht in die zin, dat deze overwegend op vernieling gericht zijn geweest en vrijwel niet op inbraak of diefstal. Een daling van deze laatste twee delicten zou dan meer een neveneffect van de surveillances zijn dan een doelgericht effect. Ook voor neveneffecten die zich kunnen gaan voordoen, is het echter niet volledig mogelijk

na te gaan of ze zich hebben voorgedaan en of dat dan was vanwege het experiment. Een neveneffect zou bv. kunnen zijn dat de criminaliteit zich naar andere delicttypen dan inbraak of vernieling heeft verplaatst, of is verschoven naar omliggende gemeenten. De activiteiten van de ambtenaar VM hebben zich niet alleen op de bestrijding van vernieling gericht, maar waren ook en vooral gericht op bestrijding van inbraak en diefstal.

In schema 2.2 is gepoogd de veronderstelde effecten weer te geven. Daarbij is een onderscheid gemaakt tussen intermedierende, instrumentele effecten en eindeffecten. Of de doelstellingen zoals een betere relatie met het publiek en een daling van gevoelens van onveiligheid gerealiseerd worden zal wellicht pas op langere termijn merkbaar zijn. Op kortere termijn zou men meer effecten van het experiment kunnen verwachten op de preventiebereidheid, op de bereidheid om de politie in te schakelen en op het oordeel over het optreden van de politie. De resultaten van het onderzoek zullen dit moeten uitwijzen.

In het schema wordt verondersteld dat de activiteiten van de ambtenaar VM na afloop van het experiment zullen hebben geresulteerd in een hogere preventiebereidheid, een hogere aangiftebereidheid en een positiever oordeel over het optreden van de politie; en dat deze effecten vervolgens zullen leiden tot een (relatieve) daling van de criminaliteit, tot een vermindering van gevoelens van onveiligheid en tot een betere relatie tussen politie en publiek.

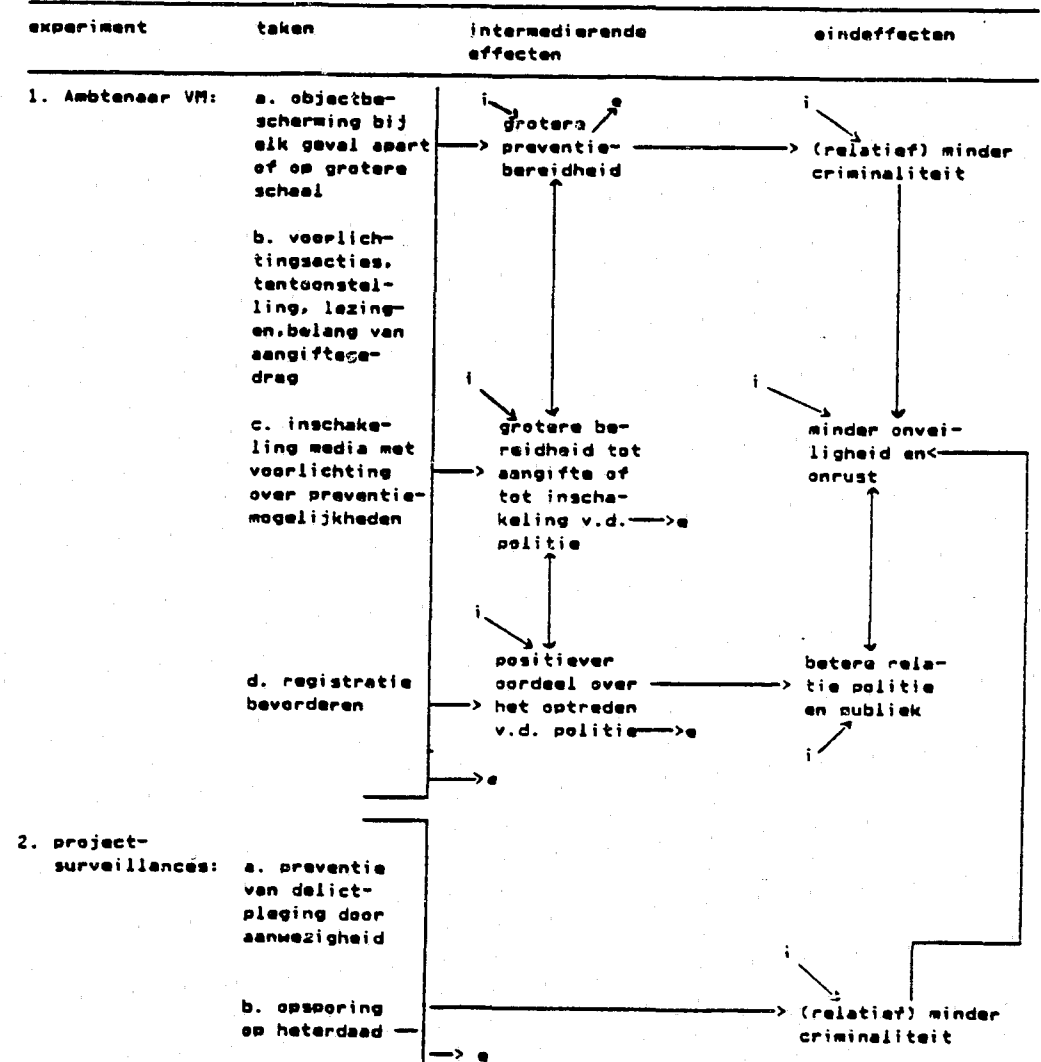
De effecten van de project-surveillances worden meer verondersteld te bestaan in een positiever oordeel over het optreden van de politie, in een (relatieve) daling van de criminaliteit en vervolgens in een daling van onveiligheidsgevoelens en in een betere relatie tussen politie en publiek.

Zowel de project-surveillances als de activiteiten van de ambtenaar VM zullen daarnaast nog andere niet-gemeten effecten hebben. Dit is in het schema weergegeven met e. Tevens zullen andere dan de bovengenoemde factoren van invloed zijn op de veronderstelde effecten. In het schema zijn niet-gemeten neveninvloeden weergegeven met i.

Zoals ook in het schema is weergegeven kan worden verondersteld dat er tussen de intermedierende effecten onderling een samenhang bestaat; bv. dat de aangiftebereidheid groter is geworden vanwege het positievere oordeel over het optreden van de politie. Het onderzoek heeft niet de pretentie te kunnen vaststellen of een toename van de aangiftebereidheid een direct gevolg is van het positievere oordeel over het politie-optreden of van de activiteiten van de ambtenaar VM. En ditzelfde geldt voor de overige onderlinge samen-

hangen, ook tussen de eindeffecten. Er kan geen onderscheid worden gemaakt tussen directe en indirecte effecten. Uit het schema komt ook naar voren dat het niet mogelijk is de effecten van de preventiesurveillances en van de ambtenaar VM van elkaar te scheiden. Zo kunnen de surveillances leiden tot een positiever oordeel over het optreden van de politie, en daarmee tot een hoger aangiftebereidheid. Een toename van de aangiftebereidheid kan echter ook een effect zijn van de activiteiten van de ambtenaar VM.

Schema 2.2: Veronderstelde effecten van het politie-experiment in Hoogeveen.

In het schema wordt op een aantal plaatsen een richting in de beïnvloeding verondersteld; onveiligheidsgevoelens nemen af tengevolge van het positievere oordeel over het politie-optreden. Het is evenwel goed mogelijk dat de beïnvloeding ook in omgekeerde richting plaatsvindt en dat het oordeel gunstiger wordt omdat men zich veiliger voelt in zijn woonomgeving.

Bovendien worden positieve effecten verondersteld. Het is echter ook denkbaar dat bv. een grotere zichtbaarheid

van de politie op straat, of de aandacht die in de voorlichtingsactiviteiten gegeven wordt aan inbraakpreventie, juist leidt tot een toename van onveiligheidsgevoelens. Een ander effect zou kunnen zijn dat een toename van veiligheidsgevoelens vervolgens weer in negatieve zin terugwerkt op de aangiftebereidheid of de preventiebereidheid (vanuit de gedachte dat de bevolking, omdat men meent dat het allemaal wel meevalt met de criminaliteit, niet zo hard meer naar de politie 'holt' en wat nonchalanter wordt in het nemen van preventiemaatregelen).

Een laatste opmerking betreft het feit dat in het schema een causale relatie wordt verondersteld; iets is toegenomen door iets anders. De analyse van het onderzoek beperkt zich echter tot het vaststellen van statistische samenhangen tussen de indicatoren onderling en tot het vaststellen van verschillen in scores (percentages, gemiddelden) op deze indicatoren tussen de situatie voorafgaande aan het experiment en de situatie een jaar na het experiment. Daarbij komt dat effecten van het experiment enige tijd nodig hebben om door te werken en pas manifest zullen zijn op een later tijdstip dan direct na afloop van het experiment c.q. na pas een jaar experimenteren.

Uit het voorgaande moge duidelijk geworden zijn dat het schema dient als richtsnoer voor de te verwachten effecten zonder dat elk van de daarin opgenomen causale relaties wordt getoetst. Het is onvermijdelijk dat de analyse zich voor een groot deel zal beperken tot het vaststellen van verschillen op elk van de afzonderlijke effecten (indicatoren) nadat het experiment in Hoogeveen een jaar heeft 'gedraaid'.

3 DE EXPERIMENTELE ACTIVITEITEN IN 1980

3.1 Inleiding

In het lokale driehoeksoverleg is gekozen voor een experiment, voorlopig gedurende een jaar (1980). Op grond van de effecten van de activiteiten die in dat jaar in het kader van dit experiment zijn ondernomen, zou eventueel kunnen worden overgegaan tot een verlenging van de experimentele periode, al dan niet met een andere vorm en/of inhoud. In het voorwoord is reeds aangegeven dat inmiddels tot verlenging van het experiment is besloten. In dit hoofdstuk wordt weergegeven wat voor activiteiten er in 1980 hebben plaatsgevonden.

Paragraaf 3.2 heeft betrekking op de gerichte surveillances en paragraaf 3.3 op de werkzaamheden van de ambtenaar Voorkoming Misdrijven (VM).

3.2 Gerichte surveillances in 1980

Vooraf sedert 1979 is de gemeentepolitie in Hoogeveen intensiever gaan werken met projectsurveillances; gericht naar de tijd en de plaats waar bepaalde voorvallen die de aandacht van de politie verdienen zich voordoen wordt extra gesurveilleerd. De aard van de voorvallen waarop werd gesurveilleerd is veranderd van overwegend verkeersaangelegenheden naar ook zaken zoals inbraken, vernielingen, baldadigheid. Gegevens, verzameld door het bureau OPC, wezen uit dat de plaats en de tijd (voorzover bekend) van pleging van inbraak en diefstal uit voertuigen nogal varieerde en gespreid was over de gehele gemeente. Het was derhalve moeilijk daarop gericht te surveilleren. Doch voor vernieling was dit wel mogelijk. Belangrijke aandachtspunten waren:

- het centrum van Hoogeveen in de nachtelijke uren, rond het sluitingsuur van de cafe's en bars (rubriek 'vernieling' in tabel 3.1);
- het centrum van Hoogeveen, overdag in de schoolpauzes en na afloop van schooltijd, alsmede op de koopavonden en de zaterdagmiddag. Deze surveillances

waren overdag onder meer ook bedoeld om het fietsen op trottoirs tegen te gaan (rubriek 'centrum' in tabel 3.1);

- het zuidwestelijke deel van de gemeente, rondom parken, speelterreinen, scholen en sportzaken in de vroege avonduren; en wat later op de avond rondom clubgebouwen (rubriek 'baldadigheid' en 'vernieling' in tabel 3.1).

Het accent van de projectsurveillances van het experiment heeft dan ook gelegen op repressie en preventie van vernieling in deze gebieden van de gemeente.

Afhankelijk van de tijd en de plaats van deze surveillances was men per auto, te voet of met de fiets; in uniform of in burger; alleen of met meer agenten. Ook is gewerkt met diensthonden.

Tabel 3.1:

Projectsurveillances in 1979 en 1980 gericht op vernieling en gerelateerd aan totaal-uren projectsurveillance.

	1979	1980
1. baldadigheid	7%	6%
2. vernieling	29%	46%
3. centrum	9%	6%
Subtotaal	45%	58%
totaal project-surveillances	1928 uur	3526 uur

In hoofdzaak waren de uren onder punt 2 (vernieling) onderdeel van het experiment. Daarnaast is evenwel onder twee andere rubrieken (baldadigheid en centrum) in projectvorm gesurveilleerd, waarbij het om een vergelijkbaar probleem ging. Volledigheidshalve zijn deze twee rubrieken ook in de tabel opgenomen. Uit tabel 3.1 blijkt dat het aantal uren dat in 1980 is besteed aan projectsurveillances bijna verdubbeld is ten opzichte van 1979. Of hier sprake is van een echte verdubbeling is de vraag. De politie in Hoogeveen streeft ernaar de werkzaamheden van de surveillancedienst meer te laten verrichten vanuit een gegeven taakopdracht. Daardoor worden deze werkzaamheden in vergelijking met voorgaande jaren steeds meer geboekt als projectsurveillances. Ook voorheen zal een (groot) deel van dit werk gedaan zijn, doch niet als "project" geteld. Het aandeel van de surveillances op 'vernieling' ligt in 1980 aanmerkelijk

hogere dan in 1979; voor 'baldadigheid' en 'centrum' is dit redelijk gelijk gebleven. De absolute en relatieve toename van de surveillances voor vernieling geeft aan dat dit in 1980, meer dan in 1979, extra aandacht heeft gekregen. Hierbij dient wel een kanttekening te worden gemaakt. Hoogeveen werd in 1980 nogal getroffen door brandstichtingen, vooral ook in het centrum van de gemeente in het gebied waar op vernieling werd gesurveilleerd. Gedurende enkele maanden is de surveillance 's nachts sterk geïntensiveerd vanwege deze brandstichtingen. De surveillances op vernieling werden hiermee gecombineerd. De percentuele toename is voor een deel hieraan toe te schrijven. Dat neemt niet weg dat los daarvan het aantal uren is toegenomen.

3.3 Voorkoming Misdrijven in 1980

De ambtenaar die in Hoogeveen de preventie van misdrijven tot taak kreeg heeft in 1980 een zeer breed scala van activiteiten ter hand genomen.

Dat dit scala zo breed is, is een logisch gevolg van de zeer ruime functiebeschrijving. De preventie van misdrijven kan op allerlei manieren worden aangepakt, afhankelijk van delictsituatie, (potentiele) dader en (potentieel) slachtoffer. Aan een persoon die zich tot hem wendt kan een mondeling of schriftelijk beveiligingsadvies worden uitgebracht.

Daarnaast kan meer in het algemeen, zonder directe aanleiding, advies worden gegeven over preventiemogelijkheden, individueel of collectief.

Het geven van adviezen of voorlichting vergt ook allerlei voorbereidende en oriënterende werkzaamheden.

Mede ten behoeve van het WODC-onderzoek heeft de ambtenaar VM zijn dagelijkse werkzaamheden bijgehouden, onderverdeeld in een aantal rubrieken, en aangegeven hoeveel tijd hij (ongeveer) aan elk van deze rubrieken besteedde. Tabel 3.2 geeft daarvan een overzicht. De percentages geven het relatieve aandeel van elke rubriek op het totaal gewerkte uren na aftrek van de uren voor persoonlijke verzorging, verlof, ziekte en vakantie. Ook voorafgaande aan het experiment heeft de ambtenaar VM tijd geïnvesteerd in zijn nieuwe werk, o.a. door diverse werkbezoeken bij preventie-ambtenaren elders in het land; door deelname aan de cursus misdaadpreventie aan de recherschool te Zutphen; en door een werkbezoek aan Engeland (Devon & Cornwall Constabulary).

In tabel 3.2 is een onderscheid gemaakt naar de eerste helft en de tweede helft van 1980; dit omdat verwacht werd dat zich in de werkzaamheden een ontwikkeling zou voordoen, omdat VM van de grond af moet worden opgebouwd.

Tabel 3.2:

Relatieve tijdsbesteding van de ambtenaar VM naar 5 rubrieken.

	1e helft 1980	2e helft 1981
1. beveiligingsadviezen	39%	26%
2. controle op, vergunningen voor alarmsystemen	9%	9%
3. lezingen, voorlichting VM aan doelgroepen	19%	18%
4. algemene orientatie, voorbereiding en voorlichting	20%	26%
5. studie, administratie, korpsgebeuren, diversen	13%	22%

Om een schets te geven van de variëteit van werkzaamheden, een korte toelichting op elk der rubrieken.

Onder de eerste rubriek vallen de adviserende werkzaamheden, meestal over inbraakpreventie, aan personen voor hun prive woning en/of winkel of aan personen die uit hoofde van hun beroep collectief een beveiliging in bouwprojecten aangebracht willen zien. Deze advisering kan variëren van een kort telefonisch of mondeling gesprek tot een uitgebreid schriftelijk beveiligingsadvies. In het laatste geval zijn er vaak herhaalde contacten met dezelfde persoon alsmede contacten met derden die eventueel bij de uitvoering van het advies zullen worden betrokken.

In 1980 werden in totaal 49 gerichte adviezen over inbraakbeveiliging gegeven, (42 x schriftelijk en 7 x mondeling); zowel over bouwkundig/mechanische beveiliging als over het aanbrengen van een elektronisch inbraaksignaleringsysteem. Op een na zijn alle adviezen uitgevoerd of in uitvoering genomen.

Om in groter verband iets te kunnen doen aan inbraakbeveiliging van woningen werd contact opgenomen met de directies van de Hogeveense woningbouwverenigingen. Deze contacten resulteerden in het opmaken van een aantal beveiligingsadviezen voor 296 nieuw te bouwen woningen.

Contact met de Directie Volkshuisvesting Drenthe vanwege de kosten van de aan te brengen voorzieningen had daarbij een positief resultaat.

Vanwege de herhaalde valse alarmeringen heeft de ambtenaar VM in Hogeveen de controle op alarmsystemen en de afgifte van vergunningen - rubriek 2 - tot een apart onderdeel van zijn werk gemaakt. Teneinde het aantal nodeloze alarmeringen terug te dringen werd er een vrij intensieve controle gehouden op de alarminstallaties die meerdere malen nodeloos alarm gaven. Hierbij werden verschillende installaties in overleg met de betrokkenen en de installateurs verbeterd c.q. vernieuwd. Verder werden installaties gekeurd waarvoor een vergunning was of werd aangevraagd.

Tot het werk van een ambtenaar VM kan ook behoren het geven van voorlichting aan bepaalde doelgroepen over preventiemogelijkheden, rubriek 3.

In het voorjaar van 1980 werd begonnen met het geven van VM-voorlichting aan de derde klassen van het voortgezet onderwijs. Hiertoe werd een diaserie vervaardigd over delicten waarvan deze groep jeugdigen gemakkelijk het slachtoffer of de pleger kan worden. Zo werd aandacht besteed aan vernieling, diefstal uit kleedlokalen, diefstal van fiets of bromfiets of van bromfietshelmen. Ook werd hierbij kort ingegaan op de verschillende taken van de politie. Deze vorm van voorlichting werd over het algemeen positief ontvangen. Voorts werd er een aantal keren VM-voorlichting gegeven aan verenigingen of belangengroepen.

In het begin van 1980 werd door de ambtenaar VM een enquête gehouden onder de Hogeveense middenstand over de onderwerpen winkeldiefstal, inbraak en vernieling. De resultaten van deze enquête werden in een bijeenkomst met de middenstanders besproken.

Tevens werden in enkele individuele gevallen adviezen gegeven over maatregelen tegen winkeldiefstal.

In de vierde rubriek zijn werkzaamheden opgenomen die enerzijds betrekking hebben op de orientatie, voorbereiding van de ambtenaar VM zelf, en anderzijds op voorlichting aan de bevolking in het algemeen, zoals het organiseren van een tentoonstelling en het publiceren van artikelen in de plaatselijke pers. Dit laatste vond eenmaal per twee maanden plaats.

Zo werden er contacten gelegd met architecten en aannemers, met een fabrikant van kozijnen, deuren en ramen, met beveiligingsbedrijven, slotenfabrieken en met de plaatselijke ijzerhandel.

De viijfde rubriek omvat studie en administratie (o.a. ook voor het vastleggen van onderzoekgegevens) en korpsaangelegenheden, waaronder ook het uitdragen van VM aan collega's.

Uit tabel 3.2 blijkt dat zich in de loop van het jaar enkele verschuivingen voor hebben gedaan, vooral ook bij

het uitbrengen van beveiligingsadviezen. Door een zekere mate van standaardisering is dit in de loop van het jaar relatief minder tijd gaan vergen.

Vorbereidingen van tentoonstellingen en orientatie op preventiemogelijkheden zijn in de tweede helft iets meer tijd gaan vergen; evenals studie, administratie en andere activiteiten van diverse aard.

3.4 Balans van een jaar

Geconstateerd kan worden dat het aantal uren dat is besteed aan gerichte surveillances in 1980 aanzienlijk hoger is dan in het voorgaande jaar: bijna een verdubbeling. Wat dat betreft is er in 1980 door de politie te Hoogeveen intensief aandacht besteed aan vooral de bestrijding van vernieling. Niet voorbijgegaan mag worden aan een mogelijke vertekening van dit beeld, aan de ene kant omdat waarschijnlijk meer dan voorheen iets als een projectsurveillance wordt genoteerd en aan de andere kant omdat de surveillances die werden uitgevoerd vanwege de herhaalde brandstichtingen ook in deze uren zijn inbegrepen.

Ten aanzien van VM is een indruk verkregen van de variëteit van werkzaamheden die door een dergelijke politiefunctaris kunnen worden geantumeerd.

In het Tijdschrift voor de Politie geeft mw. E.L.A.M. de Kerf, hoofd Bijzondere Opleidingen van de Rechercheschool te Zutphen, een overzicht van de inhoud van crime-prevention in Engeland (8). Uit dat overzicht komt naar voren dat in Engeland door VM veel nadruk wordt gelegd op contacten met jongeren: hoe kan worden voorkomen dat jeugdigen strafbare feiten begaan; en hoe kan, indien er strafbare feiten zijn gepleegd, voorkomen worden dat deze jeugdigen recidiveren. Daartoe zijn o.a. vrijwilligersorganisaties in het leven geroepen. Er worden vakantiespelen en sportwedstrijden georganiseerd in de vakantiemaanden. Ook op onderwijskundig en opvoedkundig gebied worden allerlei activiteiten georganiseerd, zoals schoolquizzes en onderwijsprogramma's. Vooral in korpsen waar veel nadruk wordt gelegd op contacten met het publiek en op sociopreventie, wordt de technopreventie en vooral het gecompliceerde beveiligingsadvies verzorgd door de technische recherche.

Een vergelijking van de VM-activiteiten in Hoogeveen met dit beeld voor Engeland is slechts in beperkte mate mogelijk, omdat de ambtenaar VM in Hoogeveen vanuit een nul-situatie moest beginnen en er in zijn eentje voorstond. Toch is het wellicht zinvol naast de overeenkomsten die er tussen Engeland en Hoogeveen zijn, enkele verschilpunten te signaleren. In het eerste jaar VM in Hoogeveen bestonden de werkzaamheden vooral uit het geven van technopreventieve beveiligingsadviezen en van voorlichting (zowel aan specifieke doelgroepen als in

ruime zin). In de loop van het jaar is daarin een zekere verschuiving opgetreden en is de technopreventievoorlichting en -advisering wat minder geworden. Bij al deze activiteiten geldt evenwel dat de orientatie op het potentiële slachtoffer groter lijkt dan de orientatie op de potentiële dader. In Engeland daarentegen lijkt op grond van het genoemde artikel in een aantal korpsen de preventie van criminaliteit niet alleen uit aandacht voor het potentiële slachtoffer te bestaan, maar vooral ook voor de potentiële dader. Alhoewel het zeker van belang is mensen te wijzen op maatregelen die men kan nemen om te voorkomen dat men het slachtoffer wordt van een strafbaar feit, is het onzes inziens nodig daarnaast de aandacht ook te verleggen naar potentiële daders. Het is moeilijk om voorkoming van misdrijven in die richting gestalte te geven. Toch moeten onzes inziens pogingen ondernomen worden. Dit zou inhouden dat door de politie meer contacten gezocht en in stand gehouden moeten worden met jeugdigen binnen allerlei verband (bv. contacten met kind en ouders gedurende langere tijd na het plegen van het strafbare feit; contacten met jeugdverenigingen). In het slothoofdstuk wordt hierop teruggekomen.

4.1 Inleiding

Een van de doelstellingen van het politie-experiment was de bestrijding van kleinere vormen van criminaliteit en vooral van inbraak, vernieling en diefstal uit auto.

Om verschillende redenen geven de politiestatistieken een onvolledig beeld van de omvang van de criminaliteit (5). Om de werkelijke omvang van de criminaliteit te kunnen bepalen worden sedert een aantal jaren, niet alleen in Nederland maar ook in andere landen, zg. slachtofferenquêtes gehouden waarbij aan een steekproef van de bevolking wordt gevraagd of men het slachtoffer is geweest van een delict. Ook in de bevolkingsenquêtes in Hoogeveen is een onderdeel opgenomen waarin werd gevraagd of men ooit het slachtoffer was geweest van inbraak, vernieling, diefstal uit auto en van fietsendiefstal. Daaruit kan worden afgeleid of er tussen 1978 en 1980 sprake is van een daling of stijging van deze vormen van criminaliteit. In paragraaf 4.2 worden de resultaten gegeven. Daarbij wordt een vergelijking gemaakt met landelijke cijfers over de omvang van deze delicten.

De mate waarin het criminaliteitsniveau zichtbaar wordt hangt in eerste instantie af van de mate waarin men aangifte daarvan doet bij de politie. De gemeentepolitie van Hoogeveen heeft in 1980 meer dan voorgaande jaren de bevolking -waar het kon- gewezen op het belang van het doen van aangifte. Paragraaf 4.3 bevat gegevens over het aangiftgedrag van slachtoffers van een delict in 1978 en in 1980.

Naast een objectieve maat voor het criminaliteitsniveau, nl. slachtoffer te zijn geweest van een delict, is er een subjectieve maat, nl. het gevoel van onveiligheid dat de burger heeft en het risico dat men denkt te lopen om het slachtoffer te worden van een of andere vorm van misdaad. Paragraaf 4.4 geeft voor deze vragen de resultaten uit de beide enquêtes, om te kunnen vaststellen of daarin een verandering is opgetreden in het experimentele jaar. Ook daar zijn wederom landelijke gegevens vermeld.

4.2 Het criminaliteitsniveau

In de enquête is gevraagd of men ooit het slachtoffer is geweest van fietsendiefstal, diefstal uit en van de auto, vernieling en inbraak.

Alleen voor deze vijf delicten kan dus worden aangegeven of de omvang ervan veranderd is. Onbekend is de ontwikkeling van andere vormen van criminaliteit, anders dan uit de politiestatistieken van de Hooigeveense politie.

Tabel 4.1 geeft de resultaten over 1978, dus voor het experiment en over 1980, dus na het experiment; alsmede cijfers uit de landelijke slachtofferenquêtes over 1978 en 1980 voor geheel Nederland en voor gemeenten van vergelijkbare grootte als Hooigeveen. Het percentage geeft het percentage personen van 16 jaar en ouder die in dat betreffende jaar het slachtoffer waren geweest. Ten aanzien van fietsendiefstal en diefstal uit/van auto is gepercentreerd op de personen die in het bezit waren van fiets of auto.

Tabel 4.1:

Percentage personen van 16 jaar en ouder die respectievelijk in 1978 en 1980 het slachtoffer zijn geweest van een van de vermelde delicten; Hooigeveen en landelijk.

	Hooigeveen		vergelijkbare gemeenten		landelijk	
	1978	1980	1978	1980	1978	1980
fietsendiefstal	2.5	2.1	4.5	6.8	5.7	7.6
autodiefstal	0.3	-	0.1	0.3	0.3	0.4
diefstal uit auto	1.0	0.3	1.4	2.7	2.3	2.6
inbraak	1.4	1.4	1.1	0.8	1.2	1.3
vernieling	7.5	9.3	7.0	10.7	7.7	10.4

Uit deze tabel blijkt dat in tegenstelling tot landelijke cijfers in Hooigeveen alleen bij vernieling een stijging is opgetreden, doch niet bij fietsendiefstal of diefstal uit auto. Bij deze twee delicten is daarentegen een daling van het percentage te zien. De stijging voor vernieling van 7.5% naar 9.3% is niet significant op 5%. Landelijk is er wel sprake van een significante stijging (van 7.7% naar 10.4%) evenals bij de gemeenten van vergelijkbare inwonertal (van 7.0% naar 10.7%).

Wat ook uit tabel 4.1 naar voren komt is dat het percentage voor fietsendiefstal in Hooigeveen zowel in 1978 als in 1980 significant lager is dan dat van de vergelijkbare gemeenten uit de landelijke slachtofferenquêtes. Voor inbraak zijn de percentages in Hooigeveen daarentegen duidelijk hoger dan de percentages voor die gemeenten uit

de landelijke enquête, terwijl ook de (geringe) daling zich niet in Hooigeveen heeft voorgedaan.

Geconstateerd mag dus worden dat ook Hooigeveen in 1980 is "meegegaan" in de toenemende vernielingen, die zich overal in het land voordoen.

Daarnaast is de afname van fietsendiefstal te gering om op meer dan toeval te berusten. Voorts verdient het in verhouding hoge inbraakpercentage de aandacht. Wellicht hangt dit relatief hoge percentage samen met de -voorzover dit zichtbaar wordt- nogal sterke toename van drugsgebruik onder de Hooigeveense jongeren. Bij de opgehelderde inbraken waren de daders in vergelijking met voorgaande jaren relatief vaker druggebruiker.

Over alle delicten tezamen was in 1978 8% van de respondenten het slachtoffer geweest van een van de delicten inbraak, vernieling, fietsendiefstal, diefstal van en uit auto. In 1980 was dit 12%. Een toename derhalve van het criminaliteitsniveau, vooral veroorzaakt door de toename van vernieling.

Uit een analyse van de landelijke slachtofferenquêtes van het WODC (9) bleek dat vooral jongeren, mensen uit een hoger sociaal milieu, mensen in de grotere steden en mannen een grotere kans lopen om het slachtoffer te worden. Ook in Hooigeveen waren zowel in 1978 als in 1980 relatief jongeren (beneden 25 jaar) en mannen het slachtoffer geworden. Het soort delict zal daarbij verschil kunnen uitmaken. De aantallen slachtoffers waren evenwel te gering om dit nog nader per delict uit te werken.

4.3 Het aangiftegedrag

Aan de personen die in 1978 of in 1980 het slachtoffer waren geweest van een van de eerder genoemde delicten is gevraagd of zij daarvan aangifte hadden gedaan bij de politie. Aangezien het aantal slachtoffers per delicttype erg laag was, is afgezien van een uitsplitsing van het aangiftegedrag per delicttype; het berekenen van een percentage wordt teveel beïnvloed door deze kleine aantallen.

Volstaan is met een berekening van het aantal personen dat over het totaal van de vijf delicten het slachtoffer is geweest en dit bij de politie heeft gemeld. Dan blijkt het aangiftegedrag -zij het niet significant- gedaald te zijn van 58% in 1978 naar 41% in 1980. Landelijk is dit ongeveer constant gebleven op ca. 45%.

4.4 Gevoelens van onveiligheid

In het onderzoek zijn niet alleen vragen gesteld of men wel eens het slachtoffer was geweest van een of andere vorm van criminaliteit.

Ook is gevraagd of men wel eens over criminaliteit had gesproken en er aan had gedacht het slachtoffer te zullen

worden. De antwoorden op deze vragen geven een indruk van de mate waarin het onderwerp criminaliteit de bevolking bezighoudt; en of daarin in de laatste jaren verschuivingen zijn opgetreden. Wel is het zo dat de antwoorden op deze vragen een momentopname weergeven: gevraagd is bv. of men de afgelopen dagen over criminaliteit had gesproken. Een toevallige gebeurtenis in Hoogeveen of elders, kort voor de enquête, kan van invloed zijn geweest op de beantwoording van deze vraag. Eventuele verschillen in de resultaten tussen de eerste en de tweede enquête kunnen naast "werkelijke" verschillen ook verschillen zijn tengevolge van dit soort "toevalligheden".

Ongeveer driekwart van de respondenten heeft in beide enquêtes wel eens over criminaliteit gesproken. Wanneer gevraagd wordt of men de afgelopen dagen erover gesproken heeft, ligt dit percentage aanzienlijk lager. Wel is er tussen 1979 en 1981 sprake van een aanzienlijke stijging in percentage respondenten dat erover gesproken heeft, zowel in Hoogeveen als landelijk.

In Hoogeveen had in de eerste enquête (1979) 25% kort voor het interview over criminaliteit gesproken, en in de tweede enquête (1981) was dit 37% gestegen. Landelijk was dit percentage in deze zelfde periode gestegen van 25% naar 33%. De stijging is dus in Hoogeveen groter dan de landelijke stijging. In beide enquêtes is de aanleiding voor een groot deel gelegen in iets waarvan men via de media (radio, tv, krant) kennis heeft genomen. Slechts voor een gering deel is de aanleiding iets wat men zelf heeft meegemaakt of iets dat in Hoogeveen of in de eigen buurt is gebeurd. Daarbij worden wel in de tweede enquête een aantal keer de brandstichtingen genoemd. Deze zouden dus mede verantwoordelijk kunnen zijn voor de relatief grote stijging.

Een ander maat voor de gevoelens van onveiligheid kan worden ontleend aan de vraag of men wel eens denkt aan de mogelijkheid om zelf het slachtoffer te worden van een of andere vorm van misdaad; tabel 4.2.

Tabel 4.2:

Denken aan de mogelijkheid het slachtoffer te worden; percentages.

	Hoogeveen		vergelijkbare gemeenten	
	1979	1981	1979	1981
nooit	38.2	56.2	57.3	48.2
zelden	20.8	13.6	22.4	25.5
zo nu en dan	24.0	19.9	16.1	19.4
nogal eens	14.6	3.9	2.7	4.5
vaak	2.3	3.1	0.8	0.9
g.a.	-	3.4	0.7	1.5

Uit deze tabel blijkt dat in Hoogeveen in de tweede enquête in 1981 de bevolking aanzienlijk minder eraan denkt het slachtoffer te worden dan zo'n anderhalf jaar daarvoor in 1979; en dat de percentages waarbij men in 1979 en in 1981 zegt nooit aan deze mogelijkheid te denken aanzienlijk gunstiger zijn dan de landelijke cijfers. Verder blijkt dat in Hoogeveen vooral vrouwen en personen van 40 jaar of jonger vaak zeggen eraan te denken wel eens het slachtoffer te worden. Zo dacht in Hoogeveen in 1981 52% van de vrouwen er nooit aan te denken tegenover 63% van de personen van 40 tot 64 jaar en 70% van de personen van 65 jaar of ouder.

De criminaliteit waaraan de respondenten in Hoogeveen denken is wat verschoven van inbraak naar aanranding, beroving op straat, mishandeling en diefstal uit woning. Ook brandstichting wordt hierbij een aantal keren genoemd.

Aan de respondenten is in de tweede enquête ook gevraagd of ze vinden dat de kans om het slachtoffer te worden gelijk gebleven of veranderd is ten opzichte van een jaar geleden. Het gunstige beeld voor Hoogeveen in 1981 ten opzichte van anderhalf jaar terug, dat uit tabel 4.2 wordt verkregen bevestigd in de antwoorden op deze vraag. Een derde (33%) van de respondenten was in 1981 van mening dat ze meer kans liepen, 58% meende dat de kans daarop gelijk was gebleven, slechts 1% zei dat de kans kleiner was geworden en de overige 8% had geen mening. Landelijk liggen in 1981 deze percentages ongunstiger. Ongeveer 42% meent dat de kans is toegenomen, 44% dat de kans gelijk is gebleven en 12% had geen mening.

Nagegaan is of er een samenhang bestaat tussen slachtofferschap en gevoelens van onveiligheid. Daartoe waren naast de vragen over "spreken over" of "denken aan criminaliteit" enkele vragen opgenomen zoals "zou men als er 's avonds laat nog werd aangebeeld opendoen of

niet" en "zijn er in uw buurt plekken waar u 's avonds liever niet alleen komt" en "bent u wel eens bang als u 's avonds alleen thuis bent". Elk van deze laatste drie vragen werd slechts door een klein percentage van de respondenten zodanig beantwoord dat gevoelens van onveiligheid werden geïndiceerd. (De cijfers voor Hoogeveen liggen wat gunstiger dan de landelijke cijfers voor qua inwonertal vergelijkbare gemeenten). Over alle vijf vragen is een somscore berekend als maat voor het hebben van gevoelens van onveiligheid en onrust. Dan blijken deze gevoelens in Hoogeveen niet samen te hangen met slachtofferschap. Een uitkomst die ook uit landelijke slachtofferenquêtes naar voren is gekomen; personen die een geringere kans lopen zijn juist meer met het onderwerp criminaliteit bezig of zeggen vaker te denken het slachtoffer te worden (10). Dit wordt vervolgens ook bevestigd in de uitkomst dat in de enquête in Hoogeveen vrouwen en personen van oudere leeftijd (65 jaar en ouder) hoger scoren voor de mate van onrustgevoelens dan mannen of personen van jongere leeftijd.

Ook is nagegaan of de bekendheid met het politie-experiment in Hoogeveen samenhangt met onrustgevoelens. Dat blijkt niet het geval te zijn, noch voor de bekendheid van VM noch voor de bekendheid met de overige politie-activiteiten, met uitzondering van de samenhang tussen bekendheid met de extra politie-aandacht naast de VM-activiteiten en het denken aan de mogelijkheid om zelf het slachtoffer te worden. Personen die van dit onderdeel van het experiment op de hoogte waren zeiden vaker wel eens aan deze mogelijkheid te denken dan personen die er niet van op de hoogte waren. Verondersteld zou kunnen worden dat personen die meer aan het onderwerp criminaliteit denken, meer letten op de aanwezigheid van de politie op straat en een eventuele verandering daarin ook eerder zullen merken. Ook kan hierbij de grotere aanwezigheid van de politie op straat in verband met de brandstichtingen een rol spelen.

Dit hoofdstuk samenvattend kan worden geconcludeerd dat -afgemeten aan de vijf geselecteerde delicttypen- de "werkelijke" criminaliteit in Hoogeveen is toegenomen in de periode 1978-1980 van 8% naar 12% slachtoffers (over 5 delicten). Deze percentages hebben betrekking op geringe aantallen, waardoor het verschil van 4% voorzichtig gehanteerd moet worden. Vergeleken met de landelijke slachtofferpercentages in gemeenten van vergelijkbare grootte qua inwonertal liggen de cijfers voor Hoogeveen zowel over 1978 als over 1980 gunstiger; en ook is de stijging in Hoogeveen minder groot dan landelijk. In Hoogeveen lijken zelfs diefstal uit auto en fietsendiefstal wat afgenomen in tegenstelling tot de landelijke tendens. De omvang van inbraak in Hoogeveen verdient evenwel de aandacht, naast de toename van vernieling. Het aangiftegedrag is in Hoogeveen enigszins gedaald in

tegenstelling tot het meer stabiele patroon in de landelijke cijfers.

De gevoelens van onveiligheid en onrust zijn in Hoogeveen wel verminderd. Overigens is het wel zo dat bepaalde bevolkingsgroepen (ouderen, vrouwen) relatief vaker met het onderwerp criminaliteit bezig zijn dan andere. En juist ook geldt dit relatief meer voor degenen die de extra aandacht van de politie voor de criminaliteitsbestrijding hebben gemerkt door de grotere aanwezigheid van de politie op straat. Dit lijkt er op te wijzen dat een grotere zichtbaarheid van de politie niet alleen gevoelens van onveiligheid en onrust kan oproepen maar ook deze gevoelens verder kan aanwakkeren.

5 PREVENTIEMAATREGELEN

5.1 Inleiding

In de preventie van criminaliteit kan de bevolking zelf een rol spelen door het treffen van maatregelen om te voorkomen dat men het slachtoffer wordt.

Met name door de ambtenaar VM is hierop in het experimentele jaar gewezen middels artikelen in de plaatselijke pers over maatregelen die men kan nemen ter voorkoming van inbraak, diefstal uit auto en fietsendiefstal. Ook op voorlichtingsavonden en manifestaties als tentoonstellingen werd door hem gewezen op het belang van preventie.

In beide bevolkingsenquetes zijn vragen gesteld over de preventiemaatregelen die men doorgaans treft bij bepaalde delicten.

In de tweede enquête is bovendien gevraagd of men naar aanleiding van de activiteiten van de ambtenaar VM bepaalde preventiemaatregelen is gaan nemen.

5.2 Preventiemaatregelen

Voor de delicten fietsendiefstal, inbraak en diefstal uit de auto is gevraagd welke maatregelen men gewoonlijk treft om te voorkomen dat men het slachtoffer wordt.

Tabel 5.1 tot en met tabel 5.3 geven de resultaten uit de beide enquêtes voor deze drie delicten. Ter vergelijking zijn de landelijke cijfers vermeld voor gemeenten met ongeveer eenzelfde inwonertal.

Tabel 5.1:

Preventiebereidheid van de bevolking tegen fietsendiefstal; percentages.

	Hoogeveen		Landelijk	
	1979	1981	1979	1981
geen maatregelen	4.0	4.0	5.6	3.2
een maatregel	18.1	25.6	67.6	68.4
twee maatregelen of meer	77.9	70.4	26.8	28.3

De preventiebereidheid voor fietsendiefstal lijkt in Hoogeveen significant te zijn afgenomen, wanneer gelet wordt op het aantal maatregelen ($X^2 = 8,22$; $df = 2$; $p < .01$). Dit is niet het geval wanneer alleen gekeken wordt naar het wel of niet nemen van maatregelen. Dan is deze gelijk gebleven. Gelet op het aantal maatregelen ligt de preventiebereidheid in Hoogeveen hoger dan landelijk.

Tabel 5.2

Preventiebereidheid van de bevolking tegen inbraak; percentages

	Hoogeveen		Landelijk	
	1979	1981	1979	1981
geen maatregelen	7.3	12.5	8.3	5.7
een maatregel	43.2	22.4	53.2	53.3
twee maatregelen	32.0	21.5	38.8	40.9
drie of meer	17.5	43.6		

Ten aanzien van inbraakpreventie is er in Hoogeveen in twee opzichten een verschil te zien tussen beide enquêtes. Aan de ene kant zegt in 1981 een iets grotere groep (12.5% tegenover 7.3%) helemaal geen maatregelen te treffen. Aan de andere kant is de groep die twee of meer maatregelen treft beduidend groter. Deze verschillen zijn significant voor chi-kwadraat ($X^2 = 126.877$; $df = 3$; $p < .000$). Ook hier blijft het beeld voor Hoogeveen zowel voor als na het experimentele jaar aanzienlijk gunstiger dan het landelijk beeld als gelet wordt op het aantal maatregelen. Gemeten naar het wel of niet nemen van maatregelen scoort Hoogeveen vooral in 1981 ongunstiger dan landelijke cijfers.

Tabel 5.3

Preventiebereidheid van de bevolking tegen diefstal uit auto; percentages

	Hoogeveen		Landelijk	
	1979	1981	1979	1981
geen maatregelen	2.1	6.3	1.7	2.1
een maatregel	7.6	7.8	42.1	38.4
twee maatregelen	33.0	21.8	56.2	59.5
drie of meer	57.3	64.1		

Ook bij diefstal uit auto is in Hoogeveen een verschil zichtbaar in beide richtingen. Meer mensen zeggen in 1981, na het experimentele jaar, gewoonlijk geen maatregelen te treffen en meer mensen zeggen gewoonlijk meer maatregelen te treffen ($X^2 = 18.176$; $df = 3$; $p < .001$). Hoogeveen geeft in 1979 en in 1981 een aanzienlijk gunstiger beeld dan de landelijke cijfers voor gemeenten van vergelijkbare grootte voor wat betreft het aantal maatregelen, niet voor wat betreft het wel of niet nemen van maatregelen.

Samenvattend is in Hoogeveen na het experimentele jaar de preventiebereidheid tegen fietsendiefstal ongeveer op hetzelfde peil gebleven, alhoewel de groep die relatief veel maatregelen treft kleiner is geworden. Bij inbraak zijn er in 1981 iets meer mensen die helemaal geen maatregelen treffen, doch ook is er een grote groep die veel maatregelen neemt. En ditzelfde geldt voor diefstal uit auto.

Maatregelen die men zegt gewoonlijk te treffen past men niet altijd ook daadwerkelijk toe. Dit blijkt uit de gegevens over de preventiemaatregelen die de personen die het slachtoffer waren geworden van een van deze delicten, toen getroffen hadden.

De personen van wie in 1978 respectievelijk 1980 de fiets gestolen was, zeggen in ca. 70% gewoonlijk twee of meer preventiemaatregelen te nemen. De keer dat de fiets gestolen was had ca. 50% geen preventie in acht genomen en de overigen veelal slechts een preventiemaatregel. Bij de slachtoffers van inbraak is het beeld in de beide jaren minder gelijklopend. De personen bij wie in 1978 was ingebroken zeiden vrijwel allen gewoonlijk twee of meer preventiemaatregelen te nemen tegenover de helft van de slachtoffers uit 1980. Specifiek ten tijde van de inbraak hadden allen in 1978 ook daadwerkelijk preventiemaatregelen getroffen tegenover slechts een vijfde van de slachtoffers in 1980. De kans op inbraak is voor

mensen die gewoonlijk geen preventiemaatregelen nemen niet hoger dan voor mensen die wel maatregelen nemen. De personen bij wie in 1978 of in 1980 iets uit hun auto gestolen was, namen allen in het algemeen preventiemaatregelen, en hadden dat ook in het specifieke geval van de diefstal gedaan. Het aantal preventiemaatregelen lag ten tijde van de diefstal lager.

5.3 Preventie naar aanleiding van het experiment

In de tweede enquête is gevraagd of men naar aanleiding van de bekendheid met de ambtenaar VM bepaalde preventiemaatregelen had getroffen.

Uit het onderzoek blijkt dat slechts een klein deel (12%) van de mensen die op de hoogte waren van het bestaan van een ambtenaar VM in Hoogeveen naar aanleiding daarvan preventiemaatregelen getroffen hadden. Maatregelen die daarbij genoemd werden waren:

- extra aandacht voor het sluiten van ramen en deuren 's avonds voor het naar bed gaan;
- zelf betere sloten aangebracht op deuren en/of ramen;
- zelf dievenklauwen en/of veiligheidsscharnieren bij ramen en deuren aangebracht;
- framenummer van de fiets of waardevolle bezittingen in huis genoteerd op een registratiekaart.

Samengevat kan worden geconcludeerd dat aan de ene kant, wanneer gelet wordt op het aantal preventiemaatregelen, de preventiebereidheid bij inbraak en diefstal uit auto is toegenomen. De preventiebereidheid tegen fietsendiefstal is wat afgenomen. Daarnaast is er bij elk van de drie delicten in 1981 ook een grotere groep die zegt helemaal geen maatregelen te nemen. Zowel voor als na het experimentele jaar is het beeld voor Hoogeveen gunstiger dan het landelijke beeld naar het aantal maatregelen. Slechts een klein deel van de bevolking heeft specifiek naar aanleiding van de lokale VM-activiteiten extra preventiemaatregelen getroffen.

Het is mogelijk dat de verschillen in preventiebereidheid in beide jaren een gevolg zijn van landelijke VM-campagnes (11).

Ook is het denkbaar dat men door de toenemende aandacht voor criminaliteit in de media een wat grotere voorzichtigheid en dus meer preventie is gaan betrachten.

Uit de onderzoeksgegevens zou men bovendien de hypothese kunnen ontlenen dat preventievoorlichting relatief meer aansluit bij mensen die gewoonlijk toch al preventiemaatregelen treffen. Naar aanleiding van de preventie-

voorlichting zijn ze meer maatregelen gaan nemen. Bij personen die geen preventie nemen, is de voorlichting niet 'aangeslagen'; deze groep is groter geworden. Gegevens voor ondersteuning van deze hypothese ontbreken.

6 BEREIDHEID DE POLITIE TE WAARSCHUWEN

6.1 Inleiding

Zonder medewerking van de bevolking kan de politie haar taak niet naar behoren vervullen. Zo zou de politie waarschijnlijk veel minder misdrijven oplossen zonder aangifte of andere informatie van de bevolking. Maar ook wat de ordehandhaving en conflictoplossing betreft speelt de bevolking een rol. Het is dus voor de politie van belang dat de bevolking geneigd is om de politie in te schakelen.

6.2 Verdacht uitziende situaties

In het onderzoek is nagegaan of in Hoogeveen de bereidheid van de bevolking om de politie in te schakelen na verloop van anderhalf jaar is toegenomen. Daartoe is aan de respondenten een aantal situaties voorgelegd die te maken hebben met ordeverstoring of strafbare handelingen.

Gevraagd is vervolgens wat men zou doen als men een dergelijke situatie zou meemaken, respectievelijk wat men gedaan had indien men zo'n situatie had meegemaakt. De resultaten staan vermeld in tabel 6.1.

Uit deze tabel blijkt dat de bereidheid om de politie te waarschuwen van situatie tot situatie verschilt.

Wanneer het om (kleine) kinderen gaat die iets aan het vernielen zijn, vindt een grote groep van de bevolking in beide enquetes de hulp van de politie niet noodzakelijk; men handelt het dan zelf af.

Wanneer het om een ordeverstoring gaat zoals een flinke vechtpartij op straat, zegt in de eerste enquête in 1979 ongeveer de helft helemaal niets te zullen doen, (een kleine groep zegt zelf op te treden) en iets meer dan een derde zegt de politie te waarschuwen.

Wanneer het gaat om een strafbaar feit of om een eventueel strafbaar feit, zegt in de eerste enquête in 1979 een kleine groep niets te zullen doen, (eveneens een kleine groep zal zelf optreden) en ongeveer de helft of meer zegt de politie te waarschuwen.

In de tweede enquête in 1981 blijft het beeld voor deze situaties bestaan. Wel zijn de percentages van de bevolking die zegt de politie te zullen waarschuwen overal hoger (en vooral bij de situaties over potentieel strafbare feiten significant hoger).

Tabel 6.1:
Bereidheid de hulp van de politie in te roepen; percentages

	Hoogeveen	
	1979	1981
een vreemd pers. urenlang in de straat zien rondhangen	63.8*	71.0*
een flinke vechtpartij op straat	48.7*	54.6*
een stelletje kinderen dat beplanting van plantsoenen of bloembak aan het vernielen is	4.1	5.9
een persoon die zich verdacht ophoudt bij geparkeerde auto, fiets	68.8	69.8
kinderen die beplanting in eigen tuin aan het vernielen zijn	2.8	2.9
personen die 's avonds laat op bouwterrein stenen in auto inladen	52.6	55.9
's avonds iemand rondom huis van burenen zien lopen die met vakantie zijn	47.8	55.8*

* Deze verschillen zijn significant voor chi-kwadraat op $p < .01$.

De bereidheid om de politie te waarschuwen is dus in een periode van iets meer dan een jaar toegenomen. Het bovenstaande beeld kwam ook naar voren in een onderzoek uit 1977 (12). Daaruit bleek dat hoe meer de burger zich persoonlijk bedreigd voelde en er persoonlijk bij was betrokken, hoe eerder hij de politie zou waarschuwen. Bij gevallen waarin het om misdrijven of potentiële misdrijven ging, zou men wel de politie waarschuwen. Ordeverstoringen of misdrijven waarbij men geen directe

betrokkenheid voelt, leiden aanzienlijk minder vaak tot het waarschuwen van de politie.

De antwoorden naar de motieven die de respondenten in Hoogeveen gaven om al dan niet de politie te waarschuwen, wijzen in eenzelfde richting.

Motieven om het niet te doen zijn: het is niet ernstig genoeg, men wil er niets mee te maken hebben, men wil het eerst zelf afhandelen. Motieven om wel de politie te waarschuwen zijn: het is je plicht de politie te helpen, het gaat om een ernstig, strafbaar feit, het is verdacht. Frappant is ook een andere bevestiging van deze veronderstellingen. De politie te Hoogeveen heeft enkele keren een actie gehouden waarbij 's nachts, in burger, geparkeerde voertuigen gecontroleerd werden op het feit of ze afgesloten waren en/of er geen waardevolle goederen onbeheerd achtergelaten waren. Bewoners van Hoogeveen waren hiervan soms van achter hun gordijnen getuige. Geen enkele maal heeft dit echter tot een reactie geleid, noch naar de agenten in burger noch met een telefoontje naar het politiebureau.

Over alle situaties is een somscore berekend als maat voor de bereidheid tot het inroepen van hulp van de politie. Een lage score betekent een geringe bereidheid. Tabel 6.2 geeft de resultaten, voor en na het experimentele jaar.

Tabel 6.2:
Totaalscore bereidheid de politie in te schakelen; percentages

	1979	1981
gering (0,1 of 2)	31.3	28.8
redelijk (3 of 4)	48.7	42.6
hoog (5 of meer)	20.0	28.6

De bereidheid blijkt significant te zijn toegenomen ($X^2 = 6,71$; $df = 2$; $p < .05$). Deze score is vervolgens gehanteerd om te bekijken of er verschillen bestaan tussen groepen van de bevolking naar de mate waarin men bereid is de politie te waarschuwen. Uit het eerder genoemde onderzoek uit 1977 (12) bleek dat jongeren minder geneigd waren dan ouderen om de hulp van de politie in te roepen; en datzelfde gold voor bewoners van 'volkswijken'. Voor Hoogeveen blijkt dat zowel in 1979 als in 1981 de bereidheid om de hulp van de politie in te roepen sterk samenhangt met de leeftijd van de respondenten. Hoe ouder men is, des te groter is deze neiging. Van de personen beneden de 25 jaar heeft in 1979 slechts 10% en in 1981

15% een hoge score; van de personen tussen de 40 en 64 jaar heeft in 1979 25% en in 1981 20% een hoge score; en van de personen van 65 jaar of ouder heeft in 1979 30% en in 1981 37% een hoge score. Ook per leeftijdsgroep is dus in 1981 het percentage met een hoge score groter dan in 1979. Er is geen samenhang met het geslacht van de respondenten. Een duidelijke samenhang met de sociale klasse van de respondenten is evenmin aanwezig.

In de tweede enquête in 1981 scoren personen uit de hogere sociale milieus iets lager; in de eerste enquête zijn er vrijwel geen verschillen.

Alhoewel het aantal respondenten per wijk van de gemeente Hoogeveen nogal laag is om samenhang te kunnen vaststellen tussen karakter van de wijk en bereidheid om de politie te waarschuwen, wijzen met name in de tweede enquête de cijfers op een grotere neiging om de politie te waarschuwen in de wijken met het karakter van een "gewone" of "volkswijk". In de eerste enquête in 1979 was dit minder het geval.

Uit de vergelijking van de onderzoeksgegevens van beide enquêtes blijkt dat in Hoogeveen in anderhalf jaar de bereidheid om de hulp van de politie in te roepen is toegenomen. In beide enquêtes hing deze samen met de leeftijd van de respondenten, doch ook per leeftijdscategorie is de score in de tweede enquête hoger dan in de eerste.

7 HET POLITIE-OPTREDEN

7.1 Inleiding

Verbetering van de relatie tussen de bevolking en de politie was een van de doelstellingen. Of dit het geval is zou op verschillende manieren kunnen worden vastgesteld. Gekozen is voor het meten van het oordeel van de bevolking over het optreden van de politie. Wanneer men in het algemeen tevreden is over de wijze waarop de politie haar werk doet, mag worden aangenomen dat de bevolking wat gemakkelijker met allerlei zaken naar de politie zal komen en het optreden van de politie zal accepteren. Het oordeel over het optreden van de politie is op twee manieren gemeten; enerzijds is aan de respondenten die zelf contact met de politie hadden gehad gevraagd naar hun oordeel over het politie-optreden en anderzijds is aan alle respondenten in algemene bewoordingen naar hun oordeel gevraagd. Volledigheidshalve zij vermeld dat daar waar sprake is van de politie de Hoogeveense politie wordt bedoeld; dat wil zeggen dat het gaat om contacten met en het optreden van de Hoogeveense politie.

7.2 Contact met de politie

Gevraagd is aan de respondenten of zij de afgelopen twee jaar contact hadden gehad met de politie, wat de aanleiding hiertoe was en wat hun oordeel was over het politie-optreden daarbij. De gegevens uit beide enquêtes staan vermeld in tabel 7.1. Ter vergelijking zijn de uitkomsten van twee andere onderzoeken opgenomen; ((12) en (13)).

Uit tabel 7.1 blijkt dat de aanleiding tot contacten met de Hoogeveense politie in beide enquêtes allereerst op het terrein van het verkeer ligt: bekeuringen, verkeerscontroles, -overtredingen en -ongelukken maken tezamen 40% a 45% uit van de contacten. Daarnaast wordt de aandacht van de politie gevraagd voor zaken als de weg vragen, verloren voorwerpen, melden van een ongeluk, vergunningen aanvragen: ca. 30% a 35%. Contacten in verband met misdrijven nemen een relatief geringer deel in:

ca. 10% a 15%. Het inroepen van de politie bij allerlei 'sociale' problemen blijkt relatief weinig voor te komen.

Tabel 7.1:

Contacten met de politie; percentages

	Hoogeveen		Utrecht	Lande- lijk
	1979	1981	1979	1977
INITIATIEF BURGER				
informatie gevraagd	2.6	3.2	10.7	2.0
melden v. brand,ongeluk, vermissing voorwerpen, huisdieren	14.6	17.0	6.8	19.9
verzocht politie te kom- men ivm problemen bureu, gezin	1.3	1.6	2.8	3.2
indienen van klacht	1.3	6.1	4.0	5.4
aangifte doen	9.8	6.9	13.2	17.9
informatieverstrekken, vergunning aanvragen enz.	16.3	7.3	1.6	6.3
bekeuring betalen	3.4	4.1	4.3	1.4
INITIATIEF POLITIE				
verkeerscontrole op straat	9.8	17.0	13.9	5.7
verkeersongeval, aanrij- ding	3.0	1.6	7.5	1.5
verkeersovertreding	24.0	21.2	27.5	26.7
controle bijz. wetten	0.9	2.0	0.9	0.7
misdrijven	4.7	2.4	3.9	2.7
bericht overbrengen, aan- houdingen, inlichtingen, klachten van derden	8.2	8.9	3.5	6.6

In Hoogeveen doen zich tussen de gegevens uit 1979 en 1981 geen grote verschillen voor in de aanleiding van de

contacten, met uitzondering van de verkeerscontrole die in 1981 aanmerkelijk vaker werd genoemd.

In vergelijking met de twee andere onderzoeken zijn er enkele verschillen. Zo zijn er in 1979 in Hoogeveen minder contacten in verband met het vragen van informatie, het doen van aangifte, verkeersovertredingen en verkeerscontroles dan in Utrecht; doch meer in verband met het melden van brand, ongeluk, het geven van informatie door de bevolking, het aanvragen van een vergunning of het overbrengen van berichten door de politie.

De vergelijking met het onderzoek uit 1977 geeft voor een groot deel een zelfde beeld te zien, wanneer gekeken wordt naar de cijfers voor Hoogeveen over 1979 en, met uitzondering van de verkeerscontrole, over 1981.

Gevraagd is wat men vond van het optreden van de Hoogeveense politie; was dit correct, niet-autoritair, behulpzaam, niet-agressief en rechtvaardig of juist niet.

Uit de antwoorden blijkt dat zowel in 1979 als in 1981 75 a 90% van de personen die contact hadden met de Hoogeveense politie het optreden van de politie op deze vijf criteria in positieve zin had beoordeeld. Verschil in aanleiding tot contact gaf enkele, zij het geringe, verschillen zowel in elke enquête als tussen de beide enquêtes. Bij contacten met de politie vanwege verkeersovertredingen, verkeerscontroles en bij contacten waarbij de politie om informatie kwam of vanwege klachten van derden vond men het politie-optreden wat meer autoritair en wat minder behulpzaam.

Voorts is gevraagd of men over het geheel genomen tevreden of ontevreden was over de wijze waarop de politie de zaak behandeld had.

Tabel 7.2 geeft de resultaten.

Tabel 7.2:

Ordeel over het optreden van de politie; percentages

	Hoogeveen	
	1979	1981
tevreden	72.6	82.0
niet zo tevreden	21.5	8.8
helemaal niet zo tevreden	6.9	9.2

Uit tabel 7.2 blijkt dat in Hoogeveen het beeld in de tweede enquête significant gunstiger is dan in de eerste ($X^2 = 22.81$; $df = 2$; $p < .001$). Dat neemt niet weg dat verschillen in aanleiding tot contact wederom enkele verschillen te zien geven; bij verkeerscontroles en bij

contacten waarbij de politie om informatie kwam was men in 1981 minder tevreden dan in 1979. Dit sluit aan op hetgeen hierboven reeds vermeld is. Over het geheel genomen is het resultaat in Hoogeveen in 1981 evenwel gunstiger dan anderhalf jaar daarvoor.

7.3 Algemeen oordeel over het politie-optreden

De taakuitoefening van de politie omvat vele onderdelen. Aan de respondenten zijn zes hoofdtaken voorgelegd met een drietal vragen daaromtrent. De eerste was of men dit typisch werk vond voor de politie, de tweede betrof de frequentie waarmee de politie in Hoogeveen daarmee bezig was en de derde de wijze waarop zij dat deed. De eerste twee vragen komen in een volgend hoofdstuk aan de orde. Tabel 7.3 bevat de gegevens op de derde vraag. Ook hier zijn de resultaten uit het onderzoek in Utrecht opgenomen (13). Voor het landelijk onderzoek uit 1977 was dit niet goed mogelijk omdat daar een veel grotere lijst van taken was gehanteerd.

Tabel 7.3:

Algemeen oordeel over de taakuitoefening; perc. (1)

percentages "goed"	Hoogeveen		Utrecht
	1979	1981	1979
-ordehandhaving, i.h.a. en bij allerlei gebeurtenissen	60.8*	75.8*	56.1
-handhaven van verkeersveiligheid, behandelen v. verkeersovertr., controle op voorschriften	77.2	77.6	73.1
-crim.bestrijd., ophelderen v. misd. en opsporen van verdachte personen	70.6	77.3	53.4
-verlening van hulp bij brand, ongeluk, verlies van sleutels geven van informatie	88.5	86.3	78.5
-hulpverl. als bemiddelaar, bv. bij burenruzie, hulp bij problemen in het gezin	67.5*	76.3*	52.7
-bestrijden van crim. door het geven van voorlichting over het voorkomen van strafbare feiten, bv. van diefstal, inbraak of vernieling	69.3	73.9	-

(1) weet niet-antwoorden en ontbrekende antwoorden zijn buiten de percentering gelaten.

(*) significant verschil voor chi-kwadraat op $p < .01$.

Uit tabel 7.3 blijkt dat de bevolking van Hoogeveen in het experimentele jaar in 1981 ten aanzien van vier van de zes taken positiever oordeelt over het optreden van de politie, vooral ten aanzien van ordehandhaving en bemiddeling. De score op dienstverlening (de vierde taak) was in 1979 in de eerste enquête reeds hoog. De kans op een daling van het percentage werd daarmee wat groter ('plafondeffect'), hetgeen mede de geringe daling kan verklaren. Daarnaast vraagt de handhaving van de verkeersveiligheid in die zin de aandacht dat dat de enige taak is waar geen verschil in percentage respondenten met een positief oordeel is opgetreden.

De vergelijking van de onderzoekgegevens in Hoogeveen en Utrecht wijst bovendien uit dat de bevolking van Utrecht over het geheel genomen wat negatiever oordeelde over het optreden van de Utrechtse politie dan dat Hoogeveense bevolking dat deed over de Hoogeveense politie. Dit geldt alleen niet voor de handhaving van de verkeersveiligheid. Gegevens van recentere datum dan 1979 ontbreken voor Utrecht vooralsnog.

8 HET BEELD VAN DE POLITIETAAK

8.1 Inleiding

Alhoewel dit niet specifiek een van de evaluatiecriteria was van het politie-experiment, zijn in het onderzoek vragen opgenomen over de inhoud en de wijze van taakuitoefening door de politie op een zestal onderdelen: zie ook hoofdstuk 7. De paragrafen 8.2 en 8.3 geven de resultaten van beide enquêtes. Tevens zijn wederom gegevens uit het onderzoek in Utrecht vermeld.

8.2 Inhoud van de taakuitoefening

Van zes onderdelen van het politiewerk is aan de respondenten gevraagd of zij dit typisch werk voor de politie vonden; tabel 8.1.

Tabel 8.1:

Inhoud van de politietaak; percentages "ja"

	Hoogeveen		Utrecht
	1979	1981	1979
1. ordehandhaving	89.2	89.2	81.0
2. handhaving verkeersveiligheid	90.6	89.2	91.6
3. criminaliteitsbestrijding	93.1	95.4	93.1
4. assisteren, dienstverlening	59.1	64.5	67.9
5. hulpverlening, bemiddeling	32.0	28.8	34.7
6. preventievoorlichting*	60.4	74.0**	-

* Deze taak was in het onderzoek in Utrecht niet opgenomen.

** Significant verschil voor chi-kwadraat bij $p < .001$.

Uit tabel 8.1 blijkt dat zowel in 1979 als in 1981 de bevolking in Hoogeveen de eerste drie taken in zeer sterke

mate als het werk van de politie beschouwt. Voor de andere drie taken is dat veel minder het geval.

Zeker geldt dit voor hulpverlening en bemiddeling. Iets minder dan eenderde vindt dit werk van de politie, zowel in de eerste als in de tweede enquête. Preventievoorlichting is men in 1981 meer als een politietaak gaan zien, waarschijnlijk mede onder invloed van landelijke campagnes van Voorkoming Misdrijven maar zeker ook door de activiteiten die de lokale politiefunctionaris VM in het experimentale jaar heeft ontplooid.

Uit de Utrechtse studie komt in sterke mate hetzelfde beeld naar voren. Drie hoofdtaken worden aan de politie toegekend nl. ordehandhaving, handhaving van de verkeersveiligheid en criminaliteitsbestrijding; assistentie- en dienstverlening en vooral bemiddeling worden in veel mindere mate als een politietaak gezien.

Ofschoon in het eerder genoemde onderzoek uit 1977 een wat andere taakindeling was gebruikt komen de Hooigeveense en de Utrechtse resultaten zeer sterk overeen met het beeld dat daaruit naar voren kwam, met uitzondering van bemiddeling dat in het onderzoek uit 1977 aanzienlijk hoger scoorde (62,5%).

8.3 Frequentie van taakuitoefening

Van dezelfde zes onderdelen van het politiewerk is gevraagd hoe vaak men denkt dat de Hooigeveense politie hiermee bezig is. Tabel 8.2 geeft het percentage respondenten dat zegt dat de politie "(zeer) vaak" of "regelmatig" met deze taak bezig is.

Tabel 8.2:

Frequentie van taakuitoefening; percentages "vaak, regelmatig".

	Hooigeveen		Utrecht
	1979	1981	1979
1. ordehandhaving	80.4	84.2	88.9
2. handhaving verkeersveiligheid	80.7	84.9	93.1
3. criminaliteitsbestrijding	93.4	91.8	92.9
4. assistentie, dienstverlening	86.4	92.6	88.2
5. bemiddeling	61.8	74.8*	
6. preventievoorlichting	42.6	65.5*	-

* Significant verschil voor chi-kwadraat bij $p < .001$.

Uit tabel 8.2 blijkt dat de drie taken die primair en in zeer sterke mate volgens de bevolking tot het werk van de politie behoren, ook de taken zijn waar de Hooigeveense politie volgens de bevolking (zeer) vaak mee bezig is. Daarnaast vergt de dienstverlening volgens de bevolking een aanzienlijke hoeveelheid tijd, gezien de hoge score daarop.

Dit beeld komt zowel uit de enquête in 1979 als in 1981 naar voren.

De tweede enquête laat bovendien zien dat de terreinen bemiddeling en preventievoorlichting door de bevolking veel vaker tot het werk van de Hooigeveense politie gerekend worden, afgaande op de significant hogere scores.

De studie in Utrecht geeft ongeveer dezelfde resultaten te zien; vier taken waar de politie vaak tot regelmatig mee bezig is en een vijfde die lager scoort. Dit zelfde geldt voor het landelijk onderzoek uit 1977.

Samenvattend komt uit de resultaten in dit hoofdstuk naar voren dat de bevolking een tamelijk stabiel beeld heeft over die werkterreinen die in sterke mate tot het terrein van de politie behoren en waarmee de politie vaak bezig is: ordehandhaving, handhaving van de verkeersveiligheid en criminaliteitsbestrijding. Alhoewel men de dienstverlening minder tot het terrein van de politie rekent, is een zeer groot deel van de respondenten zich ervan bewust dat de politie relatief veel tijd hieraan besteedt.

De preventievoorlichting is geleidelijk aan meer gepercipieerd als een politietaak, wellicht mede omdat de Hooigeveense politie er vaker mee bezig is dan vroeger. De VM-activiteiten hebben wat dat betreft weerklank gevonden.

Het terrein van de bemiddeling ziet de bevolking noch in 1979 noch in 1981 specifiek als het werk van de politie. Men onderkent wel dat de Hooigeveense politie er in toenemende mate mee bezig is.

9 BEKENDHEID MET HET EXPERIMENT

9.1 Inleiding

Het politie-experiment in Hoogeveen bestond in 1980 uit een combinatie van werkzaamheden van een ambtenaar VM en gerichte surveillances.

In de tweede enquête, na afloop van het experimentele jaar, is aan de respondenten gevraagd of men op de hoogte was van dit politie-experiment; op welke wijze dat was gebeurd en of men vond dat het wat uitgehaald had. Paragraaf 9.2 en 9.3 bevatten de resultaten.

9.2 Ambtenaar VM

Op de vraag of men wist dat er sedert januari 1980 in Hoogeveen een politiefunctionaris was die zich speciaal bezighield met de bestrijding en het voorkomen van criminaliteit, antwoordde eenderde (36%) bevestigend. Vooral de media hebben hierbij een rol gespeeld, afgaande op de antwoorden op de vraag naar de wijze waarop men ervan op de hoogte was gekomen; tabel 9.1.

Tabel 9.1:
Informatiebronnen VM-activiteiten; percentages.

artikelen, mededelingen, berichten in de plaatselijke pers	72.6
vrienden, kennissen, familie, bureu	17.4
expansie	9.6
uitnodiging/deelname voorlichtingsbijeenkomst	8.3
persoonlijk door VM benaderd	4.1
eigen kinderen (via school)	3.0

Eenvijfde van de respondenten die op de hoogte waren van VM wist dit zowel via artikelen in de plaatselijke pers als via vrienden, kennissen als op de Expansie (een plaatselijke meerdaagse manifestatie van de Hooigeveense middenstand in september 1980, waaraan ook de politie heeft deelgenomen). Om die reden tellen de percentages op tot boven de 100%.

In een vorig hoofdstuk is reeds ingegaan op maatregelen die men naar aanleiding van de bekendheid met VM genomen had. Dit bleek slechts in beperkte mate het geval geweest te zijn (12%).

Een klein gedeelte van de respondenten heeft persoonlijk te maken gehad met de ambtenaar VM: 26 van de 270 die op de hoogte waren van het bestaan van VM in Hooigeveen. Dit was vooral geweest door deelname aan een van de voorlichtingsavonden die door de ambtenaar VM zijn georganiseerd. Een andere aanleiding tot contact was een valse alarmering of een inbraak. In hoofdstuk 11 wordt uitvoeriger ingegaan op de interviews die gehouden zijn met die personen die in verband met een beveiligingsadvies persoonlijk contact gehad hebben met de ambtenaar VM.

Op de vraag of men wat aan de contacten met VM had gehad, waren 17 van de 26 (zeer) positief in hun antwoord. Dat het daarbij niet alleen preventievoorlichting betreft, maar voorlichting over het werk van de politie in het algemeen, blijkt uit het feit dat een aantal respondenten -en vooral de mensen die een voorlichtingsavond hadden bijgewoond- vond dat men een beter beeld van de werkwijze van de politie had gekregen. Anderen zeiden beter de mogelijkheden tot preventie te kennen zoals het hang- en sluitwerk, maar ook het registreren van waardevolle artikelen op daartoe bestemde kaarten of het doorgeven aan de politie van een langdurige afwezigheid uit huis.

9.3 Gerichte surveillances

Dat het gehele politiekorps van Hooigeveen in 1980 extra aandacht heeft besteed aan de bestrijding en het voorkomen van met name vernieling, inbraak en diefstal was bekend aan ongeveer eenderde (31%) van de respondenten. Voor ongeveer eenderde zijn dit dezelfde die ook bekend zijn met VM. De media hebben hierin een minder grote rol gespeeld dan bij het informeren over de ambtenaar VM. Een derde van degenen die op de hoogte waren van de extra activiteiten van het korps zei dit te weten uit artikelen hierover in de pers. Bijna tweederde had het afgeleid uit de grote aanwezigheid van de politie op straat, zowel overdag als 's avonds en 's nachts. Een klein aantal mensen noemde ook het werk van de wijkagenten die vooral bij clubhuizen, jeugdgebouwen en scholen aandacht besteed hebben aan het bestrijden van vernieling: tabel 9.2.

Tabel 9.2:

Informatiebronnen over de extra politie-aandacht; percentages

grotere aanwezigheid politie 's avonds en 's nachts op straat	35.7
grotere aanwezigheid politie overdag op straat	30.4
artikelen in de plaatselijke pers	35.2
werkzaamheden van de wijkagenten	11.9
vrienden, kennissen, familie e.d.	17.6

Ook hier waren er mensen die het op meer dan een manier gemerkt hadden; vooral de combinatie van grotere aanwezigheid van de politie overdag en 's avonds, alsook de grotere aanwezigheid in combinatie met artikelen in de plaatselijke pers.

Men kon niet goed aangeven of deze politie-activiteiten iets geholpen hadden; eenderde had daar geen mening over; eenderde zei dat het niets had geholpen en eenderde was van mening dat het (iets) had geholpen.

Degenen die zeiden dat het -zij het niet veel- geholpen had, noemden daarbij vooral dat er minder vernielingen waren en dat het rustiger was geworden in de gemeente. Ook werd het optreden van de politie geprezen: men vond dat de politie meer aandacht schonk aan allerlei dingen en sneller c.q. goed optrad.

Wanneer deze resultaten vergeleken worden met de uitkomsten van een onderzoek in een wijk in Den Haag naar de bekendheid van een inbraakteam (14), dan scoort Hooigeveen zeker niet slechter. In Den Haag was niet alleen veel meer aandacht gegeven aan het team door allerlei vormen van voorlichting, maar ook was het juist de taak van het team zoveel mogelijk op straat te zijn en contacten te leggen met de bevolking. Uit het onderzoek in Den Haag bleek 30% a 40% op de hoogte te zijn van het inbraakteam. In Hooigeveen was 54% op de hoogte van VM of van de overige extra politie-activiteiten.

Ook in Den Haag hadden de media bij het geven van bekendheid aan de nieuwe politie-activiteiten een belangrijke rol gespeeld.

Wat dat betreft scoort Hooigeveen wellicht gunstiger, omdat naast de invloed van de media de grotere aanwezigheid van de politie op straat de mensen was opgevallen. Een

kanttekening dient hierbij gemaakt te worden: de grotere aanwezigheid van de politie 's avonds op straat zal voor een deel een gevolg kunnen zijn van de verhoogde surveillances in verband met de reeds eerder genoemde brandstichtingen.

9.4 Bekendheid experiment en persoonskenmerken

Nagegaan is of de bekendheid met het experiment nog weer verschilt per bevolkingsgroep.

Het bleek dat de ambtenaar VM wat meer bekend was bij mannen dan bij vrouwen (40% tegenover 34%). De bekendheid van VM is verder het grootste onder de leeftijdsgroep van 40 t/m 64 jaar (43%) en het minste onder de leeftijdsgroep jonger dan 25 jaar (20%). Ook personen van 65 jaar en ouder waren relatief wat minder op de hoogte.

Binnen de drie onderscheiden sociale milieus loopt de bekendheid eveneens uiteen. Bij de lagere sociale milieus is de bekendheid met VM geringer dan in de hogere milieus. Hierop van invloed zou kunnen zijn het gegeven dat mensen uit hogere sociale milieus met meer aandacht of met anders gerichte aandacht krant of weekblad lezen. En juist de pers was het instrument waardoor men kennis had genomen van VM.

De relatief geringe bekendheid van VM bij vrouwen, jongeren en ongeschoolden komt overeen met de uitkomsten van het onderzoek in Den Haag en sluit ook aan bij een onderzoek naar de bekendheid van VM-campagnes via de media (10). Daarbij is gebleken dat jongeren (in grote steden) en ongeschoolden het minst worden bereikt met preventievoorlichting, terwijl uit slachtofferstudies naar voren is gekomen dat juist deze groepen relatief hoge risico's lopen om het slachtoffer te worden van een delict.

Dat het gehele politiekorps in Hoogeveen in 1980 extra aandacht had gegeven aan de bestrijding van bepaalde vormen van criminaliteit was eveneens niet in gelijke mate bekend aan de verschillende bevolkingsgroepen. De verschillen zijn minder groot en ook in andere richting dan bij de bekendheid met VM. Hier zijn de vrouwen iets meer op de hoogte (32% tegenover 29%). En nu is juist de bekendheid het grootst onder de jongste leeftijdscategorie. De verschillen zijn echter gering; 33% tegenover 30%. Naar sociale klasse zijn er geen verschillen.

9.5 Bekendheid experiment en evaluatiecriteria

Nagegaan is ook nog of personen die op de hoogte waren van het bestaan van VM meer preventiemaatregelen namen ter voorkoming van fietsendiefstal, diefstal uit auto of inbraak, dan personen die hiervan niet op de hoogte waren. Vooral aan de preventie van fietsendiefstal en inbraak had de ambtenaar VM in zijn voorlichtingsactiviteiten aandacht gegeven. Hierbij dient te worden

opgemerkt dat op zich genomen het bekend zijn met VM nog niet betekent dat daarvan effect uitgaat en dat men meer preventiemaatregelen neemt. Een dergelijke causale relatie in het onderzoek niet kan worden vastgesteld, alleen een statistische relatie.

Uit het onderzoek blijkt dat er vrijwel geen verschil bestaat tussen mensen die wel en die niet bekend waren met VM. Ten aanzien van fietsendiefstal is er geen samenhang tussen preventiebereidheid en bekendheid met VM. Bij inbraakpreventie bevinden zich onder degenen die VM kennen zowel iets meer mensen die geen als iets meer mensen die drie of meer preventiemaatregelen nemen. De verschillen bedragen evenwel niet meer dan 4%.

Nagegaan is tevens of de bekendheid met het experiment samenhangt met de bereidheid om de hulp van de politie in te roepen. Het blijkt dat er geen samenhang is met de bekendheid met VM, maar wel met de bekendheid met de extra politie-aandacht. De bereidheid om de politie te waarschuwen is aanzienlijk groter wanneer men op de hoogte was van de extra politie-aandacht.

Samenvattend kan worden geconcludeerd dat de helft van de bevolking op de hoogte is van de extra aandacht van de Hoogeveense politie voor de criminaliteitsbestrijding of de preventie.

Mannen en iets ouderen zijn wat meer op de hoogte van VM; vrouwen en iets jongeren zijn wat vaker op de hoogte van de overige politie-activiteiten. Slechts een kleine groep heeft naar aanleiding van de bekendheid met VM-activiteiten bepaalde maatregelen getroffen. En evenmin is de preventiebereidheid of de bereidheid om de hulp van de politie in te roepen toegenomen. De directe doorwerking van VM nadat het in Hoogeveen een jaar als zodanig functioneert lijkt nog niet zo groot te zijn. Degenen die op de hoogte zijn van de extra activiteiten van het korps in het kader van de criminaliteitsbestrijding, zijn vaker van mening dat de Hoogeveense politie op goede wijze met de criminaliteitsbestrijding, naast die van VM, bezig is. Het politie-experiment lijkt zichtbaar voor de bevolking te zijn en als positief te worden ervaren. Bovendien wijzen de onderzoekresultaten in de richting van een toenemende bereidheid om de hulp van de politie in te roepen als gevolg van bekendheid met de extra aandacht van de politie voor de criminaliteitsbestrijding.

De onderzoekresultaten geven derhalve weinig aanwijzingen dat het experiment na een periode van een jaar heel duidelijke positieve effecten heeft opgeleverd. De criminaliteit is niet gedaald. De preventiebereidheid is niet of slechts bij een bepaalde groep van de bevolking toegenomen. Wel is de bereidheid om de politie te

waarschuwen toegenomen, zijn de onrustgevoelens afgenomen en is het oordeel over het politie-optreden verbeterd. Voorzover er sprake is van effecten van het experiment zijn deze nogal diffuus van aard, zowel ten aanzien van de uitwerking ervan op de bestrijding van de criminaliteit als ten aanzien van de relatie tussen middel (VM-activiteiten; extra politie-aandacht) en effect. De indruk bestaat dat de geconstateerde effecten op de attituden samenhangen met een hoger gepercipieerde aandacht van de politie voor criminaliteit, verkeersveiligheid en ordehandhaving, gebaseerd op aanwezigheid van de politie op straat. In het slothoofdstuk wordt hierop teruggekomen.

10 GEREGISTREERDE CRIMINALITEIT

10.1 Inleiding

Alhoewel politiestatistieken geen volledig beeld geven van de criminaliteit geven ze wel weer hoeveel zaken er bij de politie binnengekomen zijn en hoeveel werk van de politie gaat zitten in de criminaliteitsbestrijding. De plaatselijke ontwikkeling van de geregistreeerde criminaliteit kan voorts worden gelegd naast de criminaliteitsontwikkeling volgens de statistieken van het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS).

In Hoogeveen bestaan twee interne registratiesystemen. Het bureau OPC houdt een overzicht bij van alle "recherchezaken" (als recherchezaken telt het bureau OPC alle misdrijven met uitzondering van diefstal van fiets en misdrijven WvW). Daarnaast zijn er de overzichten die maandelijks worden ingezonden naar het CBS.

Beide overzichten gaven onderling nogal verschillende cijfers te zien.

Oorzaak daarvoor is o.a. dat een bepaalde zaak op een later moment in de CBS-statistieken vermeld wordt dan in de registratie van het bureau OPC, nl. wanneer het proces-verbaal bij de administratie-afdeling van de Hoogeveense politie bekend is. Het bureau OPC telt daarentegen de recherchezaken vanuit de dag- en nachtrapporten van de geuniformeerde en de justitiele dienst en vanuit de meldkaarten, dus op een eerder moment. Vervolgens telt het bureau OPC pogingen tot een misdrijf ook mee, alsmede zaken waarvan geen proces-verbaal is opgemaakt. Deze situatie bestond al voordat het experiment en derhalve het WODC-onderzoek in Hoogeveen zou plaatsvinden. Om geen niet-controleerbare verstoringen te introduceren zijn geen veranderingen aangebracht in de beide registratiesystemen. De ontwikkeling van de geregistreeerde criminaliteit zal geschetst worden aan de hand van beide systemen. Alleen bij de CBS-registratie is het evenwel mogelijk een vergelijking te maken met landelijke cijfers. Deze vergelijking is beperkt gehouden tot de misdrijven volgens het Wetboek van Strafrecht (WvS).

10.2 Criminaliteit volgens de CBS-registratie

Nagegaan is hoe de totale geregistreeerde criminaliteit WvS zich in Hoogeveen heeft ontwikkeld in de jaren 1978 tot en met 1980 en hoe zich dit verhoudt tot landelijke cijfers. En ditzelfde is gedaan voor een aantal delicttypen afzonderlijk.

Tabel 10.1 geeft de ontwikkeling van de totale geregistreeerde criminaliteit WvS en tabel 10.2 voor de afzonderlijke delicten. Voor de vergelijking met de landelijke cijfers zijn de gegevens voor gemeente- en rijkspolitie tezamen genomen. Dit is mede gedaan om de criminaliteitsontwikkeling in de kleinere rijkspolitie-gemeenten te "corrigeren" met de criminaliteitsontwikkeling in de grotere (en vooral de grootste) gemeenten met gemeentepolitie.

Tabel 10.1:

Ontwikkeling geregistreeerde criminaliteit WvS gemeente Hoogeveen, en landelijk van gemeente- en rijkspolitie, 1978-1980.

	Hoogeveen		Landelijk	
	aantal	stijgings %	aantal	stijgings %
1978	1302		488.708	
1979	1180	- 9.4%	528.410	+ 8.1%
1980	1508	+ 27.8%	610.680	+ 15.6%

In Hoogeveen is de geregistreeerde criminaliteit WvS over de periode van 1978 tot en met 1980 gestegen met 16% en landelijk met 25%. Specifiek voor 1980 is er in Hoogeveen sprake van een vrij forse stijging in tegenstelling tot de daling in het jaar daarvoor. Het moge duidelijk zijn dat de keuze voor de lengte van het interval tot andere conclusies kan leiden.

Zowel landelijk als in Hoogeveen zijn er over de jaren heen tussen de vijf delicttypen aanzienlijke verschillen. De richting van de verschillen is daarbij voor Hoogeveen nog weer anders dan landelijk (15).

Wanneer we ons beperken tot 1980 dan blijkt dat in Hoogeveen vooral eenvoudige diefstal en diefstal door middel van braak in 1980 ten opzichte van 1979 sterker gestegen zijn dan het totaal van misdrijven WvS; respectievelijk 55.2% en 62.6% tegenover 27.8% (tabel 10.1). En ditzelfde geldt voor diefstal uit voertuigen. Daarentegen is vernieling in 1980 in Hoogeveen slechts gering gestegen: +8.1%.

De stijging van winkeldiefstal kan mede veroorzaakt zijn door de voorlichtingsactiviteiten van de ambtenaar VM

aan de middenstand waardoor het aangiftegedrag tijdelijk was toegenomen.

Tabel 10.2:

Ontwikkeling van geregistreeerde criminaliteit WvS van enkele specifieke delicten, gemeente Hoogeveen en landelijk gemeente en rijkspolitie, 1978-1980 (CBS).

	1978	1979	1980
1. EENVOUDIGE DIEFSTAL			
Hoogeveen: aantal	322	288	447
stijg.%	+29.3%	-10.6%	55.2%
Landelijk: aantal	243.709	256.193	291.543
stijg.%	- 2.7%	+ 5.1%	+13.8%
2. DIEFSTAL dmv. BRAAK			
Hoogeveen: aantal	269	195	317
stijg.%	+28.1%	-27.5%	+62.6%
Landelijk: aantal	125.747	143.445	171.777
stijg.%	+ 4.1%	+14.1%	+19.8%
3. VERNIELING			
Hoogeveen: aantal	340	346	374
stijg.%	+38.8%	+ 1.8%	+ 8.1%
Landelijk: aantal	50.963	58.115	69.779
stijg.%	+23.3%	+14.0%	+20.1%
4. DIEFSTAL UIT VOERTUIG			
Hoogeveen: aantal	50	34	65
stijg.%		-34.0%	+91.2%
Landelijk: aantal	36.994	41.600	56.156
stijg.%		+12.5%	+35.0%
5. WINKELDIEFSTAL			
Hoogeveen: aantal	115	102	135
stijg.%	+ 5.5%	-11.3%	+32.2%
Landelijk: aantal	24.096	26.056	31.206
stijg.%	+21.9%	+ 8.1%	+19.8%

Samengevat kan men stellen dat uit de CBS-registratie blijkt dat de criminaliteit WvS in Hoogeveen in 1980 sterk is gestegen ten opzichte van 1979 en sterker dan de stijging in de landelijke cijfers, doch niet ten opzichte van 1978. Vooral bij eenvoudige diefstal en diefstal uit voertuigen is de stijging over 2 jaar relatief groot in Hoogeveen. Een uitzondering moet worden gemaakt voor vernieling waar slechts een geringe stijging is te zien in Hoogeveen tegenover een aanzienlijke stijging in de landelijke cijfers. Ook is over een periode van 2 jaar de

stijging van inbraak in Hoogeveen geringer dan landelijk, alhoewel het laatste jaar wel een forse stijging te zien gaf tegenover 1979.

10.3 Criminaliteit volgens de registratie van het bureau OPC

Vanaf 1978 houdt het bureau OPC een overzicht bij van de daar geregistreerde misdrijven. Tabel 10.3 geeft een totaaloverzicht en tabel 10.4 een overzicht van enkele delicttypen afzonderlijk, voor de periode 1978-1980. De problematiek van de vergelijking van registratiesystemen moge duidelijk zijn, wanneer men de aantallen misdrijven van paragraaf 10.2 vergelijkt met de aantallen in deze paragraaf. Daarop zal hier verder niet worden ingegaan. Gekeken zal worden naar de ontwikkelingslijn die uit de cijfers van het bureau OPC zichtbaar wordt.

Tabel 10.4:

Ontwikkeling van de geregistreerde criminaliteit WvS, bureau OPC, gemeentepolitie Hoogeveen, 1978-1980.

	aantal	stijgings %
1978	903	
1979	950	+ 5.2%
1980	1084	+ 14.1%

De stijging van 1980 ten opzichte van 1979 is aanmerkelijk hoger dan die van 1979 ten opzichte van 1978. Tussen 1978 en 1980 is er een stijging van 20%. (CBS-registratie geeft een stijging van 16%).

Tabel 10.5:

Ontwikkeling van enkele delicttypen, bureau OPC, gemeentepolitie Hoogeveen, 1978-1980

	diefstal		inbraak		vernieling	
	aant.	stijg.%	aant.	stijg.%	aant.	stijg.%
1978	346		189		251	
1979	310	-10.4%	186	- 1.6%	304	+21.1%
1980	423	+36.5%	250	+34.4%	271	-10.9%

Tabel 10.5 geeft bij inbraak en diefstal een aanzienlijke toename te zien in 1980 ten opzichte van 1979; deze is groter dan de toename over het totale aantal misdrijven (+14.1%). Bij vernieling daarentegen is een daling te

zien. Ook over een periode van twee jaar is de stijging van diefstal en inbraak relatief groot.

Meer specifiek naar vormen van diefstal, inbraak en vernieling blijkt vooral diefstal uit garderobes, kleedkamers van openbaar toegankelijke gebouwen of sportlokalen en inbraak in woningen te zijn toegenomen. Vernieling aan openbare gebouwen, scholen, woningen en winkels is relatief sterker gedaald dan vernieling aan voertuigen.

Samengevat vertoont de criminaliteitsontwikkeling in beide registratiesystemen in grote lijn eenzelfde beeld. Volgens beide systemen is er in 1980 in Hoogeveen een toename te zien van de geregistreerde criminaliteit, vooral van eenvoudige diefstal door middel van braak. Deze toename is over twee jaren iets geringer dan de landelijke ontwikkeling, niet over het laatste jaar. Vernieling lijkt relatief wat afgenomen te zijn (en zelfs absoluut volgens de OPC-gegevens). Dit wijkt in gunstige zin af van de landelijke cijfers, waar sprake is van een stijging. Vooral aan openbare gebouwen en scholen zijn relatief minder vernielingen gepleegd. Dit laatste wordt bevestigd in de omvang van de financiële schade die door gemeente, PTT e.d. geleden is ten gevolge van aangerichte vernielingen. Deze bedragen liggen in 1980 aanzienlijk lager dan in 1978. En dit zelfde geldt voor de middenstand. Uit een kleine enquête die onder de middenstand is gehouden in het begin van 1980 en wederom in 1981 blijkt dat aan hun bedrijfspanden in 1981 minder vernielingen zijn aangericht. Vooral geldt dit voor de winkels in het centrum van Hoogeveen, het gebied waar veel gerichte surveillances zijn uitgevoerd.

De aan de politie ter kennis gekomen vernielingen werden door het bureau OPC maandelijks in kaart gebracht. Uit deze maandoverzichten blijkt eveneens dat in de loop van 1980 minder vernielingen in het centrum zijn te lokaliseren. Er zijn geen aanwijzingen dat de daling in het centrum is samengegaan met een duidelijke stijging in andere delen van de gemeente. Van verplaatsingseffecten binnen de gemeente lijkt nauwelijks sprake te zijn.

Alhoewel derhalve zou mogen worden geconcludeerd tot een (relatieve en/of absolute) daling van vernieling en een (relatieve en absolute) stijging van diefstal en inbraak in Hoogeveen in 1980 ten opzichte van 1979 en 1978, moeten de cijfers die in dit hoofdstuk zijn gepresenteerd behoedzaam worden gehanteerd. Niet alleen zijn de verschillen tussen de CBS-registratie en de registratie van het bureau OPC nogal groot en moet derhalve niet worden afgegaan op de exacte aantallen, ook is het zo dat het berekenen van percentages over kleine absolute aantallen -gegeven een bepaalde betrouwbaarheid- een geringere nauwkeurigheid geeft dan het berekenen van percentages over grote absolute aantallen. Verschuivingen in aantal ter kennis gekomen misdrijven resulteren voor Hoogeveen

derhalve reeds snel tot relatief grote percentageverschillen. De cijfers in dit hoofdstuk beogen niet meer dan het weergeven van de trend die zich in de periode van 1977-1979 in Hogeveen (en landelijk) in de omvang van de criminaliteit heeft voorgedaan.

Het is voorts niet mogelijk de gegevens over de ontwikkeling van de werkelijke criminaliteit (hoofdstuk 4) te relateren aan de gegevens hierboven over de ontwikkeling van de geregistreeerde criminaliteit. De enquetes zijn gehouden onder de bevolking en hebben zich beperkt tot bepaalde vormen van diefstal, inbraak en vernieling. Vooralnog corresponderen de stijging van de "werkelijke" vernielingen en het stabiel blijven van de "werkelijke" inbraken niet met de daling van de geregistreeerde inbraak, mede in relatie tot de geconstateerde daling in het aangiftegedrag van de slachtoffers. Op grond van de enquetegegevens over slachtofferschap en aangiftegedrag zou men mogen verwachten dat geregistreeerde vernielingen in de privesfeer ofwel iets gestegen ofwel ongeveer gelijk zouden zijn gebleven. Dit wordt niet bevestigd uit de gegevens van het bureau OPC, waar sprake is van een daling. Tevens zou men mogen verwachten dat geregistreeerde inbraken zouden zijn gedaald. Ook dat is niet het geval. Ook de cijfers uit de bevolkingsenquête kunnen in feite, gezien het geringe aantal slachtoffers, alleen worden gehanteerd om tendenzen te signaleren. Geconcludeerd kan worden dat zowel bevolkingsenquête als politiestatistieken aangeven dat de criminaliteit in Hogeveen niet afgenomen is en dat alleen ten aanzien van vernieling de toename wellicht wat geringer is dan de toename in landelijke cijfers.

11 ERVARINGEN MET VOORKOMING MISDRIJVEN

11.1 Inleiding

In hoofdstuk 3 is aangegeven dat een deel van de VM-activiteiten in 1980 bestond uit het verstrekken van adviezen ter beveiliging tegen inbraak.

Personen die met dit aspect van VM van nabij te maken hebben gehad, zijn vermoedelijk het best in staat een oordeel daarover te geven. Daartoe is met personen met wie de ambtenaar VM volgens zijn werkoverzichten een contact heeft gehad dat meer inhield dan een kortstondig en eenmalig verstrekken van wat informatie, een telefonisch interview gehouden.

Zij werden daarvan van te voren op de hoogte gesteld door de ambtenaar VM of vanuit het WODC.

Met 40 personen is op deze wijze een interview gehouden, met 11 anderen die daarvoor eveneens in aanmerking zouden kunnen komen is dit niet gelukt; er was inmiddels te veel tijd verstreken na de contacten die zij met de ambtenaar VM hadden gehad, en ook was een aantal van hen verschillende keren niet telefonisch bereikbaar waarna van verdere pogingen is afgezien.

De 40 interviews zijn voor het merendeel 2 a 3 maanden na de VM-contacten gehouden, dit om ruimte te bieden aan de uitvoering van het eventuele beveiligingsadvies dat de ambtenaar VM had gegeven.

Een onderscheid is te maken tussen personen die voor hun privéwoning of voor prive-aangelegenheden contact hadden (13x), personen bij wie het ging om de beveiliging van een winkelpand (10x) en personen die eveneens voor de beveiliging van hun zaak contact hadden, doch dit was dan geen winkel maar bv. een kantoorruimte van een architect of een praktijkruimte van een arts (17x). Deze drie groepen zullen in de volgende paragrafen afzonderlijk worden besproken. Daarbij zal worden ingegaan op:

- het initiatief tot contact;
- de afspraken die er gemaakt zijn en het nakomen van deze afspraken;

- het oordeel over de VM-activiteiten;
- het nut dat men toekent aan de getroffen maatregelen.

In de laatste paragraaf worden de belangrijkste resultaten over alle contacten tezamen nogmaals kort gememoreerd.

11.2 VM-contacten privedoelinden

Van de 13 personen in deze categorie hebben er 6 zelf telefonisch contact opgenomen met de ambtenaar VM om een afspraak te maken (naar aanleiding van inbraken in de eigen woonbuurt, verstrekte informatie over het bestaan van VM in de media of via kennissen), 3 van hen zijn zelf naar het politiebureau gegaan om informatie te krijgen over preventiemogelijkheden en bij 4 personen heeft de ambtenaar VM het initiatief tot contact genomen (vanwege een inbraak of om andere redenen).

Voor 7 van de 13 is afgesproken dat de ambtenaar VM een schriftelijk beveiligingsadvies zou opstellen. De 3 personen die alleen informatie wilden, hebben dit in een gesprek met VM gekregen. Aan 3 personen is thuis een mondeling beveiligingsadvies gegeven. Meestal ging het om adviezen voor mechanische beveiliging (hang- en sluitwerk) of betere glasbeveiliging.

Alle toegezegde schriftelijke adviezen zijn uitgebracht. Van de 10 (7 schriftelijk en 3 mondelinge) adviezen zijn er 7 geheel en 3 gedeeltelijk door de 'client' overgenomen. Het niet geheel overnemen van het advies was vooral een kwestie van te hoge financiële kosten. De voorgestelde oplossingen waren door VM op duidelijke en begrijpelijke wijze aan de client kenbaar gemaakt. De kleinere te nemen maatregelen zijn meestal door de client zelf uitgevoerd, de grotere zijn veelal door een plaatselijke aannemer verricht. Met de omvang van de te nemen maatregelen varieerden de kosten van ca. f. 75,-- tot ca. f. 6.000,--.

Alle 13 personen waren tevreden tot zeer tevreden over het werk dat de ambtenaar VM voor hen had verricht. Genoemd werden daarbij de snelheid van handelen en de vakbekwaamheid. De snelheid waarmee het advies was opgesteld varieerde van ter plekke tot ca. 14 dagen. Bij vrijwel alle personen (9 van de 10) is de ambtenaar VM ook later nog langs geweest om te zien of en op welke wijze het beveiligingsadvies was uitgevoerd. Over het bestaan van een afdeling VM binnen het politiekorps in Hoogeveen was men unaniem positief. Men vond VM typisch werk dat door de politie gedaan zou moeten worden. De andere helft had daarover een minder uitgesproken mening, maar vond wel dat de politie meer dan een ander de vereiste kennis op dit terrein had. Men had in veel gevallen (8 van de 13) zelf met kennissen, familie, bureaus

of zakenrelaties gesproken over het contact dat men met VM had gehad.

Een ruime meerderheid (9 van de 13) was van mening dat de aangebrachte of aan te brengen voorzieningen hun beveiligingsprobleem volledig hadden opgelost; enkele anderen vonden dat ook deze maatregelen niet zouden helpen tegen professionele inbrekers. Meer in z'n algemeenheid was een groter aantal deze laatste mening toegedaan. Maatregelen ter voorkoming van misdrijven zullen over het algemeen wel de gelegeheidsinbreker afschrikken, maar niet de professionele inbreker. Voor hen wordt het echter wel wat moeilijker gemaakt om binnen te komen.

11.3 VM-contacten inbraakpreventie winkel

Bij 8 van de 10 personen uit deze categorie heeft de ambtenaar VM zelf het initiatief tot contact genomen om informatie over preventiemogelijkheden te geven. De aanleiding was o.a. een recent gepleegde inbraak in de desbetreffende winkel, kennis van de VM-ambtenaar over de aanwezige inbraakpreventie of de controle van een alarminstallatie.

Voor 5 van de 10 is een schriftelijk beveiligingsadvies opgesteld en voor 3 is ter plekke mondeling advies gegeven. Ook hier betrof het voor het merendeel mechanische beveiliging; slechts 2x werd er tevens elektronische beveiliging geadviseerd en aangebracht.

Van de 8 adviezen zijn er 5 geheel uitgevoerd en 3 gedeeltelijk (omdat men het te duur of te uitgebreid vond). De omvang van de aan te brengen beveiliging en wellicht het feit dat het zakenpanden waren bracht met zich mee dat de uitvoering bij 6 van de 8 is uitbesteed aan een aannemer; de andere 2 hebben de beveiliging zelf aangebracht in nauwe samenwerking met een aannemer. De kosten varieerden van ca. f. 2.000,-- tot ca. f. 14.000,--. Allen waren tevreden tot zeer tevreden over het werk van VM, vanwege de vakbekwaamheid, de accuratesse, de snelheid (van ter plekke tot ca. 3 weken) en de inzet van de ambtenaar VM. Bij ongeveer de helft was de ambtenaar VM ten tijde van het interview al langs geweest om de uitvoering van het advies te controleren. Vrijwel allen (8 van de 10) vonden het een goede en nuttige zaak dat er in Hoogeveen bij de politie een afdeling VM is; slechts een van hen vond dat de politie zich beter met andere dingen zou kunnen bezighouden (drugsverslaving, brandstichtingen). Iets minder dan de helft (4 van de 10) had met anderen over hun contacten met VM gesproken, veelal bij informele aangelegenheden. De meerderheid (7 van de 10) vond preventievoortlichting en -advisering typisch werk voor de politie; deze is deskundig, niet-commercieel en objectief. Anderen vonden dat ook een onafhankelijk instantie zoals bv. de Consumentenbond dit werk zou kunnen doen. Nog meer dan bij de vorige ca-

tegorie cliënten kwam in deze groep naar voren dat, ook al waren hun specifieke beveiligingsproblemen volledig of grotendeels opgelost, het voor de amateurinbreker moeilijker wordt door allerlei maatregelen maar dat deze maatregelen een professionele inbreker niet zullen tegenhouden.

11.4 VM-contacten inbraakpreventie kantoor

Van de 17 personen die voor de beveiliging van kantoor- of praktijkruimte contact hebben gehad met de ambtenaar VM, hebben 7 zelf het initiatief tot dit contact genomen, veelal naar aanleiding van informatie over het bestaan van VM. Bij 6 personen ging het initiatief uit van de ambtenaar VM, soms op grond van andere overwegingen zoals bv. contact met een architectenkantoor om te praten over de mogelijkheid om beter hang- en sluitwerk op te nemen in de ontwerpen en kostencalculaties van bouwplannen. Bij 7 personen is een schriftelijk beveiligingsadvies opgesteld, bij 6 een mondeling en bij de 4 anderen ging het niet in concreto om een beveiligingsadvies. Wederom gaat het advies veelal over mechanische beveiliging (hang- en sluitwerk); een enkele keer betrof het elektronische beveiliging of het aanbrengen van bepaalde verlichtingsapparatuur. Van de 13 adviezen zijn er 7 geheel overgenomen en 6 voor een deel (vanwege de hoge kosten). In vergelijking tot de aangebrachte beveiliging bij de winkelpanden heeft hier een groter deel het werk zelf uitgevoerd. Bij een aantal was de ambtenaar VM reeds ter controle langs geweest; bij de anderen had hij toegezegd langs te zullen komen na voltooiing van het werk. De kosten varieerden van ca. f. 250,- tot ca. f. 35.000,-. Alle personen waren tevreden tot zeer tevreden over het werk van de ambtenaar VM (goede vakkennis, oog voor details, prettige contacten, snelheid van werken). Het schriftelijke advies was steeds binnen drie weken tijd gereed. Allen vonden het bovendien een goede zaak dat er een aparte afdeling VM binnen het politiekorps was. De meerderheid (11 van de 17) vond VM ook typisch werk voor de politie vanwege haar grote ervaring op dit terrein; anderen hadden niet zo'n uitgesproken mening. Tweederde had met anderen gesproken over hun ervaringen met VM. Meer dan de helft van de personen vond dat hun beveiligingsprobleem volledig was opgelost. De anderen waren wat genuanceerder in hun mening over het nut van de getroffen maatregelen; wel een afschrikkend effect op amateurs maar niet op professionals.

11.5 Slot

Uit de bovenstaande paragrafen komt naar voren dat de contacten van particulieren voor prive aangelegenheden

met VM meestal geïnitieerd werden door de burger zelf en niet door de ambtenaar VM. Deze nam vaker het initiatief bij beveiliging van winkelpanden. Dit ligt ook meer in de lijn der verwachting: bij winkelpanden heeft de ambtenaar VM eerder een aangrijpingspunt tot contact. De weg lijkt naar particulieren nog gevonden te moeten worden. In de loop van de tijd is er volgens de werkoverzichten van de ambtenaar VM geleidelijk aan een verschuiving naar de privésfeer opgetreden; alhoewel vermoedelijk in hoofdzaak nog uit de hogere sociale milieus (afgaande op woonhuis, woonwijk en kosten die men voor de preventie over heeft).

Voor ongeveer de helft van alle personen is een schriftelijk advies opgesteld, zeker niet alleen bij winkelpanden doch ook bij particulieren. Het advies betrof merendeels mechanische beveiliging. Daaruit zou men kunnen concluderen dat een goede uitleg ter plekke of een standaardisering in het schriftelijke advies geleidelijk aan een tijdsbesparing zou kunnen opleveren waardoor meer ruimte ontstaat voor andere preventie-activiteiten. Over de aard van het advies was iedereen zeer te spreken. De volledige of gedeeltelijke uitvoering wordt mede bepaald door de kosten die eraan verbonden zijn en de mogelijkheden om het werk zelf te kunnen uitvoeren. Onzes inziens is de nacontrole door de ambtenaar VM een belangrijke zaak om aan te geven dat de aandacht van de politie blijft bestaan ook als het advies is uitgebracht en men daarom het werk van VM min of meer als "gedaan" zou kunnen beschouwen. Van belang is ook te vermelden dat men vaak VM een taak van de politie vindt vanwege haar vakbekwaamheid en onafhankelijkheid. De gehouden interviews geven slechts een beperkt beeld van de ervaringen met VM. In hoofdzaak betreft het nl. de technopreventie en niet de vele andere kanten van het bedrijven van preventie. Het was echter niet mogelijk VM-activiteiten op deze terreinen nader te onderzoeken, zoals contacten met jeugdleiders, schoolhoofden, leerlingen en leraren, deelnemers aan voorlichtingsavonden. Een inventarisatie van hun ervaringen met VM zouden veelal niet meer omvatten dan de constatering van een positieve waardering. Effecten zijn daar moeilijk meetbaar door het ontbreken van een afgebakend doel met afgebakende middelen. Op zichzelf is het voor het bevorderen van de relatie tussen politie en publiek evenwel ook zeer belangrijk dat de VM-activiteiten los van haar effecten positief worden gewaardeerd.

12 SAMENVATTING EN SLOTBESCHOUWING

12.1 Inleiding

Na het uitbrengen van het rapport van de werkgroep Verbaliseringsbeleid Misdrijven heeft de vergadering van Procureurs-Generaal besloten tot het doen uitvoeren van experimenten teneinde prioriteiten te kunnen stellen in het opsporings- en verbaliseringsbeleid. De gemeente Hoogeveen is een van de gemeenten die aangezocht zijn om te fungeren als experimenteergemeente.

In de voorbereiding van deze experimenten zijn enkele verschuivingen opgetreden, waardoor zowel de preventieve als de repressieve bestrijding van de criminaliteit aandacht krijgen.

De beslissing over de invulling van het politie-experiment ligt op het lokale niveau, binnen het plaatselijke driehoeksoverleg tussen hoofdofficier van justitie, burgemeester en korpschef. Het doel van de experimenten is nl. niet alleen het vinden van effectieve methoden van criminaliteitsbestrijding. Ook het verder op gang brengen en institutionaliseren van het driehoeksoverleg als beleidsbepalend orgaan voor de handhaving van orde en veiligheid is een belangrijk doel. In het lokale driehoeksoverleg berust dan ook de verantwoordelijkheid over de te kiezen methoden en over de evaluatie van deze methoden voor de bestrijding van de criminaliteit.

In de gemeente Hoogeveen is in het driehoeksoverleg besloten tot een experiment waarin het accent ligt op de preventie van criminaliteit, vooral van inbraak in woningen, diefstal uit voertuigen en vernieling. Wel is ruimte gelaten voor andere delicten wanneer de frequentie van delictpleging daartoe aanleiding zou geven. Als methode is gekozen voor de combinatie van projectsurveillance en de instelling van een ambtenaar Voorkoming Misdrijven (VM). Dit laatste kan worden gezien als een invulling van de regeling politiele misdaadvoorkoming, volgens welke in elk korps een of meer ambtenaren belast zullen worden met het voorkomen, beheersen en bestrijden van criminaliteit. Het jaar 1980 is experimenteerjaar

geweest.

12.2 Het onderzoek

Het Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum (WODC) van het Ministerie van Justitie heeft de experimenten begeleid en de evaluatie verricht. Om te kunnen vaststellen of de experimentele methoden gunstige resultaten opleveren is een vergelijking nodig tussen beginsituatie (de situatie voorafgaande aan het experiment) en eindsituatie (de situatie na afloop van het experiment). In de onderzoekopzet van de experimenten wordt een uitvoerige toelichting gegeven op de wetenschappelijke begeleiding en de problemen die zich bij de evaluatie kunnen voordoen (2). Het is van belang om hier te vermelden is dat de evaluatie van de gekozen experimentele methoden niet (alleen) wordt afgemeten aan het niveau van de geregistreeerde criminaliteit, maar dat (tevens) criteria worden gehanteerd die zijn ontleend aan onderzoek onder de bevolking. Een ander punt is de vaststelling van de effecten van de experimentele methode. Een verschil tussen eindsituatie en beginsituatie dient te worden afgezet tegen ontwikkelingen elders ten einde het gevonden verschil op zijn waarde te kunnen schatten. Als een controle op dergelijke ontwikkelingen is in sommige gemeenten gekozen voor een controlegemeente, en in andere gemeenten voor een vergelijking met de ontwikkelingen die uit landelijke bevolkingsenquetes naar voren komen. In Hoogeveen is voor dit laatste gekozen. De onderzoekresultaten voor de gekozen evaluatiecriteria worden gelegd naast de resultaten voor gemeenten met een vergelijkbaar inwonertal die opgenomen zijn in de landelijke WODC-slachtofferenquetes die jaarlijks worden gehouden. Dan nog dient men zich bewust te zijn van de invloed van allerlei versturende factoren, in Hoogeveen of elders, waardoor de vergelijking bemoeilijkt wordt. Wat dat betreft beantwoorden de politie-experimenten niet aan de eisen die aan een laboratoriumexperiment mogen worden gesteld. De gevonden effecten gelden onder voorbehoud van het gelijkblijven van versturende factoren.

In Hoogeveen is zowel in 1979 als in 1981 een onderzoek gehouden onder een steekproef van de bevolking. Daarbij is rekening gehouden met een verdeling over de verschillende woonwijken binnen de gemeente en met de samenstelling van de bevolking naar sexe en leeftijd. De effecten van het politie-experiment zijn afgemeten aan:

1. de omvang van de feitelijk gepleegde criminaliteit;
2. het aangiftegedrag van slachtoffers van een delict;

3. de gevoelens van onveiligheid en onrust;

4. de bereidheid tot het nemen van preventiemaatregelen

5. de bereidheid om de hulp van de politie in te roepen bij verdachte situaties;

6. het oordeel over het optreden van de Hoogeveense politie;

7. de opvattingen over de taken van de politie.

Nagegaan is of zich in deze zeven criteria verschuivingen hebben voorgedaan in 1981 ten opzichte van 1979. En ook of dergelijke verschuivingen een gevolg kunnen zijn van het politie-experiment. Het doel hiervan was immers om de criminaliteit terug te dringen, de gevoelens van onveiligheid naar beneden te brengen en -op langere termijn- de relatie tussen politie en bevolking te verbeteren.

Naast gegevens over de feitelijke gepleegde criminaliteit zijn uit de politiestatistieken gegevens verzameld over de omvang van geregistreeerde criminaliteit. De omvang van vernieling is tevens bepaald aan de hand van gegevens bij PTT en gemeente over de financiële schade ten gevolge van vernieling, en bij middenstanders over vernielingen aan hun bedrijfspanden.

12.3 Resultaten van het onderzoek

Achtereenvolgens zullen voor elk van de zeven criteria de resultaten worden samengevat. Daaraan vooraf volgt een korte beschrijving van de politie-activiteiten in het experimentele jaar 1980.

12.3.1 Inhoud van het experiment

De tijd die de gemeentepolitie van Hoogeveen in 1980 heeft besteed aan projectsurveillances is bijna verdubbeld ten opzichte van het jaar daarvoor. Een kanttekening daarbij is dat wellicht in 1980 meer uren als zodanig zijn geregistreerd. Dat neemt niet weg dat de Hoogeveense politie vooral ook voor projectsurveillances, die waren gericht op vernieling en baldadigheid, in 1980 aanzienlijk meer op straat is geweest.

De ambtenaar VM heeft in 1980 een scala van activiteiten ontplooid, met aanvankelijk een accent op beveiligingsadviezen tegen inbraak en daarnaast preventievoorlichting op avonden, op scholen, via de plaatselijke media en op tentoonstellingen. In de loop van 1980 is de tijd die werd besteed aan veelal individuele technische beveiligingsadviezen wat afgenomen ten gunste van voor-

lichtingsactiviteiten op grotere schaal.

12.3.2 Effecten van het experiment

a. omvang van criminaliteit.

Uit het onderzoek onder de bevolking blijkt dat de criminaliteit in de periode 1978-1980 gestegen is. Het percentage dat het slachtoffer was geworden van een of meer van de vijf geselecteerde delicten (fietsendiefstal, diefstal van of uit auto, inbraak in woning en vernieling) is toegenomen, vooral van vernieling. In vergelijking tot landelijke cijfers is het beeld voor Hoogeveen voor vernieling niettemin gunstiger; in 1980 9.3% in Hoogeveen tegenover 10.7% landelijk. Wel ongunstig scoort Hoogeveen ten aanzien van inbraak: 1.4% in Hoogeveen in 1980 tegenover 0.8% landelijk. De stijging van de criminaliteit komt ook naar voren in de aan de politie ter kennis gekomen criminaliteit. Daaruit blijkt zelfs dat de stijging in Hoogeveen groter is dan de landelijke stijging. Een probleem hierbij is evenwel dat er verschillen bestaan tussen de interne registratie en de CBS-registratie, terwijl daarnaast landelijk tussen de politiekorpsen nog weer verschillen bestaan in de wijze van CBS-registratie. De exacte cijfers over de omvang van de criminaliteit kunnen derhalve niet goed worden gehanteerd. Gelet dient te worden op trends in deze cijfers. Dan blijkt dat in Hoogeveen in de beide politieregistraties sprake is van een relatieve daling van vernieling ten opzichte van landelijke cijfers en van een relatieve stijging van diefstal door middel van inbraak. De relatieve daling van vernieling komt voorts tot uitdrukking in een geringere financiële schade die gemeente, scholen en middenstanders geleden hebben ten gevolge van aangerichte vernielingen.

b. aangiftegedrag.

In het aangiftegedrag van slachtoffers van inbraak, diefstal of vernieling is in Hoogeveen in 1980 een daling opgetreden. De aantallen waarop deze cijfers zijn berekend zijn evenwel nogal gering, de daling is niet significant.

c. gevoelens van onveiligheid en onrust.

Op vragen naar de mate waarin men wel eens over criminaliteit praat blijkt dat het percentage dat in Hoogeveen recentelijk over criminaliteit had gesproken in Hoogeveen sterker was gestegen (van 25% naar 37%) dan landelijk (van 25% naar 33%). De veelvuldige brandstichtingen in 1980 in Hoogeveen hebben daarin vermoedelijk mede een rol gespeeld.

De kans die men denkt te lopen om zelf het slachtoffer te worden is in Hoogeveen evenwel volgens de respondenten aanzienlijk geringer dan landelijk, en bovendien in 1981 sterk gedaald ten opzichte van 1979.

d. preventiebereidheid.

Het valt moeilijk vast te stellen of de bereidheid tot het nemen van preventiemaatregelen is toegenomen. Aan de ene kant is er een grotere groep van de bevolking die zegt gewoonlijk meer dan een preventiemaatregel te nemen tegen diefstal uit de auto of tegen inbraak; aan de andere kant is ook de groep die zegt geen enkele maatregel te nemen tegen deze delicten iets groter geworden. Voor fietsendiefstal is de groep die geen maatregelen treft gelijk gebleven, maar daar is het aantal maatregelen iets gedaald.

In vergelijking met landelijke cijfers vertoont Hoogeveen voor wat het aantal preventiemaatregelen betreft een gunstiger beeld, doch niet voor wat betreft het wel of niet nemen van maatregelen.

e. bereidheid tot inschakeling van de politie.

De bereidheid om de hulp van de politie in te roepen bij verdachte situaties is in Hoogeveen significant toegenomen, vooral bij situaties waar potentieel sprake is van een misdrijf waarbij men zich wat meer persoonlijk betrokken voelt. Ook per leeftijdsgroep wordt een toename geconstateerd. Vergelijkende cijfers ontbreken vooralsnog, zodat de toename in Hoogeveen niet kan worden afgezet tegen ontwikkelingen elders, waar geen experiment heeft plaatsgevonden.

f. oordeel over het optreden van de politie.

Op twee manieren is nagegaan hoe de bevolking in Hoogeveen oordeelde over het optreden van de politie. Aan de respondenten die in contact met de Hoogeveense politie zijn geweest, is gevraagd wat ze vonden van het politie-optreden daarbij. En aan alle respondenten is een algemeen oordeel gevraagd.

Ten aanzien van het concrete optreden van de politie waarbij men zelf betrokken was (voor het merendeel vanwege verkeersaangelegenheden) zijn er aanzienlijk meer personen tevreden over het politie-optreden: van 73% in 1979 naar 82% in 1981. Een kleine groep is ontevredener geworden. Dat betreft dan relatief vaker contacten bij verkeerscontroles of contacten waarbij de politie om informatie kwam vragen. Het beeld voor Hoogeveen was in 1979 gunstiger dan voor een andere gemeente uit een WODC-onderzoek naar voren kwam; voor 1981 ontbreken dergelijke gegevens nog. Ook over het algemeen genomen beoordeelt de bevolking van Hoogeveen het optreden van de politie op een zestal terreinen in 1981 gunstiger dan in 1979. Vooral geldt dit voor de ordehandhaving en de hulp-

verlening en bemiddeling. Alleen ten aanzien van de handhaving van de verkeersveiligheid is het gunstige oordeel niet toegenomen. Dit sluit aan bij het hierboven genoemde wat minder positieve oordeel bij verkeerscontacten. Tevens is het een punt van aandacht in relatie tot andere onderzoekgegevens: naast vernieling en baldadigheid werden door de bevolking allerlei problemen op het gebied van het verkeer zeer frequent genoemd als problemen waaraan de politie in Hoogeveen meer zou moeten doen.

g. opvattingen over de taken van de politie.

Van een zestal politietaken is aan de respondenten gevraagd of men dit typisch werk van de politie vindt en in welke mate de politie in Hoogeveen met deze taken bezig is. Deze taken zijn: ordehandhaving, handhaving van de verkeersveiligheid, criminaliteitsbestrijding, assistentie- en dienstverlening, bemiddeling en preventievoorlichting. Uit het onderzoek blijkt dat de eerste drie taken in beide enquêtes door een zeer groot deel (ca. 90% a 95%) van de bevolking als een politietak worden beschouwd. Ook in beide enquêtes blijkt dat slechts eenderde (30% a 32%) bemiddeling als een taak van de politie ziet. Ten aanzien van de assistentieverlening is er een geringe stijging (van 59% naar 65%); en bij de preventievoorlichting is er een significante stijging (van 60% naar 74%). In 1979 week het beeld voor Hoogeveen nauwelijks af van het beeld zoals dat uit ander onderzoek naar voren kwam. Hieruit zou men kunnen afleiden dat het beeld dat de bevolking heeft over de taken van de politie tamelijk uitgekristalliseerd is, doch dat het nieuwe terrein van de preventievoorlichting daarin nog een plaats kan verwerven. Men ziet dit in Hoogeveen in toenemende mate als een taak van de politie. Redenen daarvoor zouden de deskundigheid en de onafhankelijkheid van de politie kunnen zijn. Interviews die zijn gevoerd met personen die in Hoogeveen intensief contact hebben gehad met de ambtenaar VM wijzen in die richting. Dat het oordeel over de inhoud van de politietaken in sterke mate wordt bepaald door de indruk die men heeft over de mate waarin de politie daarmee bezig is, kan afgeleid worden uit het feit dat in beide enquêtes ca. 80% a 90% van de bevolking van mening is dat de Hoogeveense politie veel met ordehandhaving, handhaving van de verkeersveiligheid en criminaliteitsbestrijding bezig is. En dit zelfde bleek uit andere onderzoeken. De preventievoorlichting -wat men in toenemende mate werk voor de politie vindt- is volgens de respondenten ook een terrein waar de Hoogeveense politie veel mee bezig is (een toename van 45% naar 66%). De activiteiten in Hoogeveen op dit gebied zijn dus niet onopgemerkt gebleven. Alhoewel men het lang niet altijd een taak van de politie vindt, zegt een toenemende groep van de bevolking (een

stijging van 63% naar 75%) dat de politie in Hoogeveen veel met bemiddeling bezig is. Men zou zich kunnen afvragen of, indien dit niet alleen volgens de bevolking maar ook volgens de politie inderdaad het geval is, deze ontwikkeling verder uitgebouwd of juist wat afgeremd moet worden; en de bemiddelende taak van de politie beperken tot het "opvangen van de eerste signalen" en vervolgens tot het doorverwijzen naar de betreffende instanties. Bij de prioriteitsbepaling van de politietaken zou het bevoegde gezag kunnen overwegen in welke mate men het oordeel van de bevolking dienaangaande laat meespelen. De resultaten voor Hoogeveen wijken ook hier niet veel af van resultaten elders.

h. bekendheid met het politie-experiment.

In het onderzoek is zowel gevraagd naar de bekendheid met het bestaan van de ambtenaar VM binnen het politiekorps als met de overige extra politie-aandacht voor de bestrijding van inbraak, diefstal en vernieling. Voor elk van de twee onderdelen van het experiment zegt ongeveer eenderde van de respondenten hiervan op de hoogte te zijn. Over beide onderdelen tezamen is de helft bekend met het politie-experiment. Vergeleken met de bekendheid van een politie-experiment elders in het land is dit zeker geen ongunstig resultaat. De media hebben een belangrijke rol gespeeld ten aanzien van de bekendheid met VM. De andere activiteiten heeft men vooral ook geconcludeerd uit de grotere aanwezigheid van de politie op straat.

Vermoedelijk in samenhang met de wijze waarop men bekend is geworden met het experiment zijn er verschillen naar leeftijd en sociale klasse. De ambtenaar VM is het meeste bekend onder personen van 40 tot en met 64 jaar en onder personen uit de hogere sociale milieus; en het minste onder personen jonger dan 25 jaar of onder bejaarden en onder personen uit de lagere sociale milieus. De surveillances zijn het meeste bekend onder personen van 25 jaar en jonger en het minste onder ouderen. Naar sociaal milieu zijn er geen verschillen.

i. effecten van het politie-experiment.

In het voorgaande is reeds aangegeven dat er op een aantal punten verschillen opgetreden zijn tussen beide enquêtes. Nagegaan is vervolgens of de bekendheid met het politie-experiment daarin een rol kan hebben gespeeld. Het onderzoek maakt het niet mogelijk een causale samenhang te kunnen vaststellen; er kan slechts geconcludeerd worden tot een statistische samenhang. Dat wil zeggen dat uit het onderzoek kan blijken dat personen die op de hoogte zijn van het experiment positiever oordelen over het optreden van de politie dan personen die daarvan niet op de hoogte zijn. Daarmee staat echter niet vast dat

zijn tengevolge van het feit dat zij bekend zijn met het experiment positiever zijn gaan oordelen.

Uit het onderzoek blijkt dat degenen die weten dat er in Hoogeveen een ambtenaar VM is niet meer maatregelen nemen ter voorkoming van diefstal of inbraak dan degenen die het bestaan van VM in Hoogeveen niet kennen. Met onrustgevoelens of de gedachte dat men zelf wel eens het slachtoffer zou kunnen worden bestaat geen samenhang; evenmin als met de bereidheid om de hulp van de politie in te roepen bij verdachte situaties.

Degenen die op de hoogte zijn van de extra aandacht van het gehele politiekorps voor criminaliteitsbestrijding blijken vaker geneigd te zijn om de hulp van de politie in te roepen dan degenen die niet op de hoogte zijn van dit onderdeel van het experiment. Hieruit zou men kunnen afleiden dat dit effect vooral een gevolg is van de grotere zichtbaarheid van de politie; want daaruit hebben de meesten deze extra politie-aandacht afgeleid. Het is ook mogelijk dat deze zichtbaarheid van de politie er mede toe geleid heeft dat men vaker zegt er wel eens aan te denken om -zoals uit het onderzoek naar voren kwam- zelf het slachtoffer te worden van een of andere misdaad. Over het geheel genomen is er slechts sprake van een diffuus effect van het politie-experiment. Tussen de bekendheid met VM en een aantal evaluatiecriteria bestaat geen samenhang; slechts een kleine groep heeft naar aanleiding van VM preventiemaatregelen getroffen. De verschuivingen in de criteria die zijn geconstateerd in 1981 ten opzichte van 1979 kunnen derhalve niet of nauwelijks aan de VM-activiteiten worden gerelateerd. Ten aanzien van de surveillances blijkt dat bekendheid daarmee positief samenhangt met de waardering over het politie-optreden, doch negatief met gevoelens van veiligheid los van de effecten op de omvang van de criminaliteit (objectief of subjectief gemeten).

Daaruit zou men kunnen afleiden dat een grotere zichtbaarheid van de politie leidt tot een hogere waardering. Gezien de gegevens over de criminaliteitsontwikkeling in Hoogeveen is er waarschijnlijk, met uitzondering van vernieling, geen invloed uitgegaan van het experiment op de omvang van de criminaliteit. De mogelijke invloed op de preventie van vernieling is waarschijnlijk meer aan de surveillances toe te schrijven dan aan de VM-activiteiten.

12.4 Evaluatie en discussie

In de eerste paragraaf van dit hoofdstuk is erop gewezen dat het institutionaliseren van het driehoeksoverleg tussen burgemeester, hoofdofficier van justitie en korpschef als beleidsbepalend orgaan voor de politie kan worden gezien als een van de doelstellingen van het experiment. Voor wat Hoogeveen betreft kan gesteld worden dat

reeds voorafgaande aan het experimenteerjaar de drie partners in het overleg na het besluit tot deelname aan een experiment ook actief betrokken zijn geweest bij de voorbereiding, de invulling en de uitvoering. In het experimenteerjaar heeft regelmatig driehoeksoverleg plaatsgevonden (in aanwezigheid ook van het WODC) om de voortgang van het politie-experiment en van een WODC-onderzoek te bespreken. In deze vergaderingen zijn in de loop van de tijd ook andere onderwerpen aan de orde geweest. Alhoewel deze tot nog toe overwegend ad-hoc en nogal specifiek van aard waren, wordt daaruit ook de indruk verkregen dat er eerste aanzetten zijn tot een meer gestructureerd driehoeksoverleg. Op korte termijn zal daaraan nog meer gestalte kunnen worden gegeven wanneer de resultaten van het onderzoek zullen worden geevalueerd. Van belang is evenwel dat ook op langere termijn, na beëindiging van het WODC-onderzoek, het driehoeksoverleg in deze richting wordt gecontinueerd. Een actieve betrokkenheid van het driehoeksoverleg bij het experiment is niet voldoende om het uit te kunnen voeren en te doen slagen. Uiteindelijk moet de politiemans het uitvoeren en er de concrete invulling aan geven. Op verschillende manieren is in het politiekorps aandacht besteed aan de introductie van en de motivatie tot het doen van het experiment. Bij de besluitvorming tot het uitvoeren van een experiment zijn de dienstcommissie en een interne stuurgroep betrokken. Vervolgens is er een werkgroep geformeerd waarin justitie, lokaal bestuur, verschillende geledingen binnen het korps en WODC waren vertegenwoordigd. Deze werkgroep is in 1979 en 1980 ca. 11x bijeengekomen. Vanuit de werkgroep werd teruggerapporteerd aan de stuurgroep. Daarnaast is in 1980 op de korpskursus die jaarlijks wordt gehouden (een bijeenkomst van twee dagen) aandacht besteed aan de onderwerpen (socio)preventie en relatie politie-publiek. Onzes inziens zijn al dit soort activiteiten zeer belangrijk om het experiment met succes te kunnen uitvoeren.

In de voorgaande paragraaf zijn de zeven criteria besproken waaraan de effecten van het politie-experiment zijn afgemeten.

Samengevat:

1. is er geen daling doch een stijging opgetreden in de werkelijk omvang van de geselecteerde vormen van (kleinere) criminaliteit. De geregistreeerde criminaliteit wijst eveneens op een stijging. Voor vernieling is deze stijging gering; daaruit zou men mogen concluderen dat vernieling enigszins is teruggedrongen;
2. is de mate waarin men aangifte doet van een delict waarvan men het slachtoffer is geworden, niet toege-

nomen, doch eerder -zij het niet significant- gedaald;

3. zijn de gevoelens van onrust en onveiligheid afgenomen;
4. is de bereidheid tot het nemen van preventiemaatregelen niet toegenomen. Personen die gewoonlijk reeds maatregelen treffen zijn wel meer maatregelen gaan nemen;
5. is de bereidheid om bij verdachte situaties de politie te waarschuwen toegenomen;
6. is de positieve waardering van het optreden van de Hoogeveense politie in gunstige zin toegenomen;
7. is men preventie-advisering en preventievoorlichting meer als een taak voor de politie gaan zien.

In hoofdstuk 2 is in een schema weergegeven welke effecten werden verondersteld op te zullen treden vanwege het politie-experiment. Uit het onderzoek blijkt dat slechts in beperkte mate het geval. Verondersteld werd dat de VM-activiteiten de preventiebereidheid en de bereidheid om in verdachte situaties of in geval van een strafbaar feit de politie hiervan op de hoogte te stellen zouden doen verhogen. Niet alleen is de preventiebereidheid niet toegenomen doch veeleer afgenomen, ook lijkt het niet waarschijnlijk dat de hogere bereidheid om bij verdachte situaties hulp in te roepen van de politie een gevolg is van de VM-activiteiten aangezien een statistische samenhang ontbreekt. De waardering over het politie-optreden is toegenomen. Voor de feitelijke contacten zal dit, gezien de aard van de contacten, vooral zijn bepaald door het optreden van de geuniformeerde dienst, ook buiten de projectsurveillances om. Wat betreft het politie-optreden in het algemeen hebben de VM-activiteiten waarschijnlijk geresulteerd in een positievere waardering van de preventievoorlichting (en in mindere mate van de criminaliteitsbestrijding). Op de andere deeltaken zal de waardering eerder toegenomen zijn door het optreden van de geuniformeerde dienst. De doelstellingen van het politie-experiment, te weten daling van de criminaliteit, verlaging van onrustgevoelens en verbetering van de relatie tussen politie en publiek zijn niet alle gerealiseerd. De gevoelens van onrust en onveiligheid zijn gedaald en aangenomen mag worden dat de relatie tussen politie en bevolking verbetert wanneer de bevolking het politie-optreden hoger waardeert. De criminaliteit is evenwel niet gedaald, hooguit is vernieling wat teruggedrongen. Dit laatste

zal vermoedelijk eerder een effect zijn van het optreden van de geuniformeerde dienst dan van de VM-activiteiten. Betekent dit nu dat het politie-experiment niet geslaagd is? Dat zal mede afhangen van de waarde die toegekend wordt aan elk van de evaluatiecriteria. Wanneer men een toename van de bereidheid om de politie te waarschuwen, een verbetering van het oordeel van de bevolking over het optreden van de politie of een afname van onrustgevoelens belangrijker acht dan een toename van de preventiebereidheid of een daling van de criminaliteit, kan het experiment als geslaagd worden beschouwd. Wanneer men daarentegen primair beoogt de criminaliteit terug te dringen, is het experiment vooralsnog niet geslaagd.

Een jaar nadat het politie-experiment in Hoogeveen is gestart, is de onderhavige evaluatie uitgevoerd. Deze evaluatie lijkt erop te wijzen dat de preventie van kleinere vormen van criminaliteit middels zichtbaarheid van de politie op straat het vooralsnog lijkt te winnen van de preventie middels de VM-activiteiten.

Betekent dit dat VM weinig kans op succes zal hebben, op kortere of langere termijn? Allereerst dient opgemerkt te worden dat het vooralsnog ontbreken van effecten van VM op de bestrijding van de criminaliteit relativering behoeft. De evaluatieperiode kan nog te kort zijn; effecten zijn wellicht na langere tijd wel zichtbaar. De geregistreeerde criminaliteit is een zeer gebrekkig instrument voor het meten van de omvang van de criminaliteit, zeker wanneer er zoals in Hoogeveen ook nog weer aanzienlijke verschillen bestaan tussen de gegevens in de beide registraties. Daarnaast zou op lokaal niveau moeten worden gezocht naar betere instrumenten voor het meten van de werkelijke criminaliteit. De jaarlijkse landelijke WODC-slachtofferenquêtes onder een grote steekproef bevolking maken het mogelijk betrouwbare resultaten te geven over de ontwikkeling van de criminaliteit in Nederland vanwege de grote aantallen respondenten. In kleine lokale onderzoeken zoals bv. in Hoogeveen (onder ca. 750 respondenten) wordt de invloed van toevalsfactoren op de resultaten groter en is het niet goed mogelijk per delicttype significante verschillen in slachtofferpercentages te berekenen. Naast dergelijke problemen met betrekking tot het meetinstrument zelf, is reeds elders gewezen op de problemen met betrekking tot het vaststellen van de effecten van VM (16).

In Hoogeveen is bij de personen voor wie door de ambtenaar VM een beveiligingsadvies is uitgebracht en dit ook is uitgevoerd, in 1980 niet ingebroken. Een andere uitkomst van het onderzoek is dat bij personen die zeggen gewoonlijk preventiemaatregelen tegen inbraak te nemen, de kans op inbraak niet geringer was dan bij personen die gewoonlijk geen preventie treffen. Op grond van de onder-

zoekgegevens kan derhalve niet worden geconcludeerd dat er een 'verschuivingseffect' is opgetreden: een verschuivingseffect zou betekenen dat mensen die geen preventie in acht nemen een grotere kans op inbraak lopen omdat anderen wel preventiemaatregelen nemen.

Gebleken is ook dat het werkelijke en het geregistreerde aantal inbraken niet is gedaald, doch juist toegenomen. (Reeds vermeld is een veronderstelde relatie met een toenemend druggebruik. De vraag is wat de mogelijkheden van een ambtenaar VM zijn om middels technopreventieve voorlichting te bereiken dat er minder wordt ingebroken. Laten personen die vanuit hun 'behoefte' aan drugs overgaan tot het plegen van een inbraak, zich daarvan weerhouden vanwege een moeilijkere methode om ergens binnen te komen? Wellicht is een repressieve aanpak dan geschikter; of, meer gericht op de dader in plaats van het slachtoffer?).

Bovendien heeft de ambtenaar VM in Hoogeveen slechts een bepaalde groep uit de bevolking bereikt, nl. personen van de hogere sociale milieus en van middelbare leeftijd, die weliswaar waarschijnlijk meer kans lopen om het slachtoffer te worden van inbraak, doch die ook financieel meer in staat en bereid zijn om allerlei beveiligingen aan te (laten) brengen. Bovendien zijn dit ook vooral de mensen die zijn geïnteresseerd in c.q. ontvankelijk zijn voor VM. Uit analyses op de landelijke slachtofferenquêtes bleek dat dit slechts voor een deel ook degenen zijn die een verhoogd risico lopen om het slachtoffer te worden (9). Derhalve ligt er een taak voor de ambtenaar VM om niet alleen mensen uit de hogere sociale milieus of ouderen te bereiken, maar ook mensen uit de lagere milieus en van jongere leeftijd of juist nog oudere leeftijd. Ook op andere terreinen van voorlichtingsactiviteiten is het beperkte bereik een probleem gebleken. De informatie komt vooral ten goede aan een kleine groep van mensen en dat zijn degenen die toch al over kennis over dit onderwerp beschikken (17).

Waar in dit onderzoek een gering effect van VM geconstateerd is op de preventiebereidheid en de omvang van de criminaliteit geven de hierboven gegeven kanttekeningen dan ook een relativisering. De resultaten van het experiment in Hoogeveen kunnen worden vergeleken met de bevindingen elders.

Een Canadees onderzoek met een enquête voor en na de introductie van een experiment wees uit dat de effecten van een intensieve voorlichtingscampagne gedurende een langere periode via radio, TV en pers weinig effect had. Slechts 9% van de respondenten had naar aanleiding van de campagne preventiemaatregelen getroffen. De kans op slachtofferschap verschilde niet voor en na de campagne evenmin als de preventiebereidheid. En gegevens over de geregistreerde criminaliteit gaven geen daling te zien (18). Deze resultaten alsmede de resultaten in Hoogeveen

vertonen ook overeenkomsten met de bevindingen van het Newark Foot Patrol experiment (19). Voetsurveillances bleken niet tot een daling van de werkelijke criminaliteit te leiden, wel tot een daling van de angstgevoelens van de bevolking voor misdaad en tot een stijging van de gevoelens van veiligheid. In het onderzoek in Den Haag was daarentegen niet alleen een gunstig effect opgetreden ten aanzien van de preventiebereidheid en de gevoelens van veiligheid, maar ook op de omvang van het aantal inbraken (niet op andere delicten). In vergelijking met de landelijke stijging van het aantal inbraken en met de stijging elders in Den Haag is het aantal inbraken in de experimentele wijk stabiel gebleven. Volgens de onderzoekers is dit vooral een gevolg van de preventievoorlichting en van de publiciteit rondom dit experiment en minder van de surveillances (14).

In hun evaluatie van de voorlichtingscampagne verklaren de Canadese onderzoekers de ineffectiviteit van de campagne door de abstractie ervan; er was te weinig gespecificeerd op welke wijze de campagne op bepaalde aspecten effect zou hebben en wat mogelijk intervenierende of versturende variabelen zouden kunnen zijn. Zij pleiten voor experimenten waarbij vooraf doel-middel-effect nauwgezet in schema wordt gebracht. In een artikel in het Algemeen Politieblad geeft R.J. Vader -landelijk coördinator Voorkoming Misdriften- soortgelijke oorzaken voor het mislukken van Amerikaanse preventieprogramma's (20). Ondanks het positieve effect op de omvang van het aantal inbraken geldt ook in Den Haag -evenals in Hoogeveen- dat niet duidelijk aan te geven valt, waarvan het effect een gevolg is. Bij nieuw op te zetten evaluaties van experimenten blijft dit een punt van aandacht.

Los van allerlei meetproblemen kan men zich de vraag stellen in welke richting VM zich moet ontwikkelen. In Hoogeveen is analoog aan de situatie in diverse politiekorpsen elders in het land en o.a. ook aan de crime prevention in Engeland in 1980 reeds een verschuiving opgetreden van technopreventie naar andere vormen van preventie. Het gaat te ver om dit te omschrijven als sociopreventie. Winkel (21) definieert sociopreventie als "de verzameling planmatig opgezette pogingen om strafbaar gesteld gedrag te voorkomen door benutting van het in de samenleving aanwezige potentieel aan sociale controlevoorzieningen door dit middels voorlichting te mobiliseren". Winkel geeft aan dat ook voor sociopreventie het bereiken van succesvolle resultaten wordt bemoeilijkt door de complexiteit van het gedrag dat men wil beïnvloeden. Men kan zich afvragen of dit niet te ingrijpend en illusoir is om te verwachten dat dit binnen afzienbare tijd kan worden gerealiseerd. Preventie-activiteiten van de zijde van de politie moeten niet beperkt blijven tot voorlichting en dan voor-

al over technopreventieve maatregelen. Preventie en Voorkoming Misdrijven moet meer omvatten, juist ook een "pro-actieve" politiezorg. Daarbij wordt in eerste instantie geprobeerd preventief op te treden door middels activiteiten op allerlei gebied vroegtijdig problemen die in relatie kunnen staan tot criminaliteit te signaleren, bijsturing te geven en pas in tweede instantie repressief op te treden. De aandacht is hierbij veeleer op potentiële daders dan op potentiële slachtoffers. Doel is te proberen te voorkomen dat mensen het slachtoffer worden van een delict, doch ook dat mensen de dader worden of dat zich sociale conflicten zullen voordoen die mogelijk uitmonden in strafbare feiten. In deze pro-actieve politiezorg wordt de preventieve rol nadrukkelijk nog bij de politie gelegd terwijl bij sociopreventie zoals gegeven in de omschrijving van Winkel veel meer toegeschreven is naar de bevolking zelf. Onzes inziens moet VM zich niet ontwikkelen tot een afzonderlijk specialisme met de nadruk op voorlichting en technopreventie maar inhoud geven aan dit bredere perspectief van pro-actieve politiezorg, waar technopreventie ook aandacht krijgt maar zeker niet op de eerste plaats staat. De ambtenaar VM dient daarbij niet als eenling te opereren maar moet juist een coördinerende rol toebedeeld krijgen. Door hem dienen vanuit de keuze voor een probleemgerichte aanpak problemen te worden gesignaleerd en oplossingen aangedragen. De uitvoering van deze oplossingen vindt dan plaats in samenwerking met anderen binnen het korps. Dit kunnen wijkagenten, leden van de surveillancedienst of van de recherche-afdeling zijn. Voor de bevolking is daardoor bovendien wellicht beter zichtbaar dat de politie zich actief inzet voor het vinden van oplossingen voor problemen, niet alleen op het gebied van de criminaliteit doch bv. ook op het gebied van ordehandhaving en conflictbeheersing. Een dergelijke werkwijze vergt niet alleen een actieve inzet van de ambtenaar VM, maar ook van zijn collega's die bereid moeten zijn om op een andere wijze dan men voorheen gewend is als politie-agent te werken. Reeds in 1980 kan in Hoogeveen een verschuiving worden geconstateerd van technopreventie naar sociopreventie. Dit heeft zich in 1981 voortgezet, o.a. in de wijkavonden die door het politiekorps en met name ook door de ambtenaar VM, de wijkagenten en de groep van de surveillancedienst die de betreffende wijk tot haar werkterrein heeft, zijn verzorgd. Voor verdere stappen in die richting wordt hier gepleit

Deze ideeën over de taak van een ambtenaar VM zijn niet nieuw en worden ook voorgestaan in de benadering van VM door het landelijk Bureau Voorkoming Misdrijven. Het blijkt evenwel moeilijk te zijn daar een concrete invulling aan te geven; vaak blijven de VM-activiteiten beperkt tot het geven van voorlichting of het verspreiden

van folders. De toekomst zal moeten uitwijzen of het bredere perspectief uitvoerbaar en een weg in de goede richting is.

De beperkte invulling van VM waarbij de ambtenaar VM als een eenling binnen het politiekorps bezig is met het voorkomen van criminaliteit, veelal in hoofdzaak door voorlichting over inbraakpreventie, lijkt in elk geval weinig kans van slagen te hebben.

CONTINUED

1 OF 2

- (1) Deze werkgroep onder voorzitterschap van mr. W.C. van Binsbergen werd in 1972 ingesteld en bracht in 1976 haar eindrapport uit. De werkgroep kwam, mede op grond van onderzoek dat in opdracht van de werkgroep door het WODC was verricht (WODC-rapport 'Verbaliseringsbeleid Mis-drijven', 1975), tot de conclusie dat het vaststellen van landelijke richtlijnen vooralsnog niet goed mogelijk is. Het WODC-onderzoek wees onder meer uit dat de diverse categorieën ondervraagden (Openbaar Ministerie, politie en bevolking) duidelijk verschilden in hun oordeel over de ernst van een 50-tal delicten. Tevens bleek echter dat er een aantal componenten kon worden onderscheiden in de ernst van een delict die voor elk der onderzoeksgroepen ongeveer hetzelfde gewicht hadden. De werkgroep was van mening dat er mogelijkheden waren voor het opstellen van een selectief verbaliseringsbeleid voor bepaalde categorieën delicten, met name de zogenoemde "kleine criminaliteit". Vaststelling van een selectief verbaliseringsbeleid zou dan plaatselijk of regionaal moeten plaatsvinden in het overleg tussen hoofdofficier van justitie, burgemeester en korpschef. In een modelplan verbaliseringsbeleid beschrijft de werkgroep op welke wijze aan dit driehoeksoverleg vorm zou kunnen worden gegeven. De vergadering van Procureurs-Generaal heeft de conclusies van de werkgroep overgenomen.
- (2) Een uitvoerige toelichting op deze verschuiving wordt gegeven in het WODC-rapport over de opzet van de politie-experimenten: Experimenten Opsporings- en Verbaliseringsbeleid achtergrond, doelstellingen en opzet van de experimenten: een nadere uitwerking, WODC, Ministerie van Justitie, 's Gravenhage, 1980.
- (3) Het bureau Organisatie, Planning en Communicatie (OPC) heeft naar de verschillende afdelingen van het korps een ondersteunende taak, zoals het verstrekken van door haar verzamelde informatie of het attenderen op en signaleren van bepaalde gebeurtenissen binnen de gemeente.

(4) Regeling Politiele Misdaadvoorkoming, per beschikking door de Ministers van Binnenlandse Zaken en Justitie, 21 december 1979.

(5) Onderzoek heeft aangetoond dat er op een aantal momenten filters optreden waardoor slechts een deel van de werkelijk gepleegde criminaliteit wordt opgenomen in de criminaliteitsstatistieken zoals de CBS-statistiek "Maandstatistiek politie, justitie en brandweer", waardoor deze statistieken een onbetrouwbaar beeld geven van de omvang en ontwikkeling van de criminaliteit. Belangrijke filters zijn:

- het slachtoffer moet zich ervan bewust zijn dat er sprake was van een strafbaar feit;
- het slachtoffer moet bereid zijn om aangifte te doen;
- de aangifte moet daadwerkelijk schriftelijk vastgelegd en geregistreerd worden;
- de geregistreerde aangifte moet aan het CBS worden doorgegeven.

Het WODC is in 1973 in Nederland begonnen met landelijke zg. slachtofferenquêtes zoals deze met name reeds in Amerika plaatsvonden. Gevraagd wordt of men in een bepaalde periode het slachtoffer is geweest van bepaalde delicten en of men daarvan aangifte heeft gedaan bij de politie. Fiselier heeft ditzelfde gedaan binnen een bepaalde regio. De geschatte omvang van de criminaliteit op basis van deze gegevens wijkt nogal af van de geregistreerde politiecijfers. Voor Nederland wordt verwezen naar de publicaties van Fiselier, Van Dijk en Steinmetz. J.P.C. Fiselier, Slachtoffers van delicten. Een onderzoek naar verborgen criminaliteit.

Ars Aequi Libri, Utrecht, 1978.

J.J.M. van Dijk en C.H.D. Steinmetz, In Tal en Last I. Intermediair, 16e jrg., nr. 41, 10 oktober 1980, blz. 21-27.

Dat een aangifte die door het slachtoffer bij de politie wordt gedaan lang niet altijd daadwerkelijk wordt geregistreerd, is onder meer gebleken uit een onderzoek van Fijnaut:

C.J.C.F. Fijnaut, De selectiviteit van het justitiele politie-optreden, (thesis). Katholieke Universiteit Leuven, School voor Criminologie, 1971.

(6) Th.H. Veldman, De vergelijkbaarheid van mondeling en telefonisch enqueteren. Jaarverslag Nederlandse Vereniging van Marktonderzoekers, 1980.

(7) De gegevens over de bevolkingsopbouw van Hoogeveen zijn ontleend aan een publicatie van de gemeente Hoogeveen, Hoogeveen in cijfers en feiten over de jaren 1978, 1979 en 1980.

(8) E.L.A.M. de Kerf, Engeland, bakermat van de crime prevention? Tijdschrift voor de Politie, 42e jrg., nr. 7 (juli), 1980, blz. 404-416.

(9) J.J.M. van Dijk en C.H.D. Steinmetz, De WODC-slachtofferenquêtes 1974-1979. 's-Gravenhage, Staatsuitgeverij, 1980.

(10) J.J.M. van Dijk en C.H.D. Steinmetz, In Tal en Last II. Intermediair, 16e jrg., nr. 42, 17 oktober 1980, blz. 61-69.

(11) J.J.M. van Dijk en C.H.D. Steinmetz, Het voorkomen van misdrijven: een evaluatie van de landelijke voorlichtingscampagnes. Tijdschrift voor Criminologie, 22e jrg., nr. 5 september/oktober 1980, blz. 194-214.

(12) J. Junger-Tas en A.A. van der Zee-Nefkens, Publiek en politie. Ervaringen, houdingen en wensen; een onderzoek onder de Nederlandse bevolking. 's-Gravenhage, WODC, Ministerie van Justitie, 1979.

(13) In het kader van de experimentenreeks "opsporings- en verbaliseringsbeleid" (later omgezet in "criminaliteitsbestrijding") is in de gemeente Utrecht in 1979 een slachtofferenquête gehouden, uitgebreid met vragen over opvattingen over het optreden van de politie. In 1981 is dit onderzoek herhaald. Publicatie van de onderzoekresultaten uit de beide enquêtes heeft nog niet plaatsgevonden.

(14) De Gemeentepolitie van 's-Gravenhage heeft in 1979 gedurende een half jaar een experiment uitgevoerd, waarbij in een wijk in de stad een politieteam zich specifiek heeft beziggehouden met de bestrijding van inbraak. Analooeg aan de opzet van de politie-experimenten van het WODC is er vooraf en achteraf een bevolkingsenquête gehouden. De analyse van deze enquêtes heeft het WODC verzorgd. Een publicatie van deze onderzoekresultaten is verschenen.

J.J.M. van Dijk en B.J.W. Docter-Schamhardt, Het inbraakteam van de politie Den Haag. Ervaringen, meningen en wensen van de inwoners van Moerwijk met betrekking tot het inbraakteam. Dit verslag is opgenomen in het rapport van de gemeentepolitie 's-Gravenhage: Een onderzoek naar

de bestrijding van diefstal door middel van braak in Moerwijk, 's-Gravenhage, maart 1981.

- (15) De sterke schommelingen in percentuele afname en toename van de criminaliteit worden mede veroorzaakt door de betrekkelijk geringe aantallen waarop deze percentages zijn gebaseerd. In een vergelijking van de geregistreerde criminaliteit in Hoogeveen met die van een 13-tal gemeenten van ongeveer gelijk inwonertal gaf elk van deze 13 gemeenten grote verschillen in de ontwikkeling van de criminaliteit. De omvang van de criminaliteit over deze 13 gemeenten tezamen vertoonde een redelijke mate van overeenkomst met het landelijke beeld.
- (16) Interview met drs. K.B. Blits, plaatsvervangend hoofd van de afdeling voorkoming criminaliteit van het Ministerie van Justitie en werkzaam op het Bureau Landelijk Coördinator Voorkoming Misdrijven, in KRI, Maandblad Reclassering, 10e jrg., nr. 8, oktober 1980, blz. 16-17.
- (17) Dit is door Tichenor met betrekking tot kennisoverdracht verwoord in een 'wet' die vertaald luidt: "wanneer via massamedia meer informatie binnen een sociaal systeem wordt verspreid, dan wordt die informatie door de bevolkingsgroepen met een hogere sociaal-economische status sneller opgenomen dan door groepen met een lagere status zodat de kenniskloof groter wordt in plaats van kleiner". Deze wet lijkt ook hier van toepassing.
P. Tichenor, e.a., Massmedia Flow and Differential Growth in Knowledge.
Public Opinion Quarterly, 34e jrg., 1970, blz. 159 e.v.
- (18) Vincent F. Sacco en Robert A. Silverman, Selling crime prevention: the evaluation of a mass media campaign.
Canadian Journal of Criminology, 23e jrg., nr. 2, april 1981, blz. 191-202.
- (19) George L. Kelling, e.a., The Newark Foot Patrol Experiment.
Washington, U.S.A., Police Foundation, 1981.
- (20) R.J. Vader, Nogmaals de Oriënteringsnota Voorkoming Misdrijven.
Algemeen Politieblad, 130e jrg., nr. 15, 25 juli 1981, blz. 343-345.
- (21) F.W. Winkel, Sociopreventie; de rol van omstanders bij de totstandkoming van een delict.
Tijdschrift voor Criminologie, 23e jrg., nr. 2, maart/april 1981, blz. 53-71.

END